Anul XVI. August—Octomvrie 1926. Nr. 8—10.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 180 Lei. Pe o jumătate de an 90 Lei.
Un număr 15 Lei.

Facultatea din Chişinău şi încă — ceva.

Printr'o recentă decizie a Ministerului instrucţiunii s'a hotărât creiarea unei Facultăţi de teologie pe lângă Universitatea din Iaşi. Sediul acestei Facultăţi va fi în Chişinău. Astfel capitala Basarabiei se înzestrează cu cea dintâi şcoală academică, iar fraţilor noştri basarabeni li se realizează o veche şi justă dorinţă.

Cea dintâi constatare îmbucurătoare pe care o facem în legătură cu acest important moment din viaţa noastră bisericească este, că'n toată ţara nu s'a găsit un singur om care să ridice cuvânt împotriva creiării unui nou aşezământ de înaltă cultură religioasă. E un semn bun, din cale afară de îmbucurător.

Sufletul neamului nostru este încă, în mare parte, un ogor nelucrat. El îşi aşteaptă lucrătorii — lucrători înţelepţi, harnici şi devotaţi. Nici o instituţie nu-i chemată să-i dea în măsura în care e chemată Biserica.

Ea i-a dat în trecut şi-i va da în viitor.

Dar pentru a-şi putea împlini această superioară chemare ea are lipsă de tot mai multe şi mai bune aşezăminte de cultură religioasă, aşezăminte menite să pregătească tot mai temeinic pe lumină-

torii neamului, pe purtătorii luminii dumnezeeşti, pe preoţii satelor şi oraşelor noastre.

Până acum fiecare provincie din cuprinsul ţării şi-a avut o şcoală teologică superioară. Basarabia singură a fost lipsită de ea. Acum o are. Şi e bine că i s'a dat. Căci dacă o asemenea instituţie îşi are rostul ei superior în orice parte a ţării, în capitala Basarabiei cu atât mai mult. Pentru Basarabia întemeierea Facultăţii dela Chişinău nu e numai o chestiune de prestigiu cultural, cu atât mai puţin de orgoliu provincial, ci ea însemnează împlinirea înţeleaptă a unei arzătoare necesităţi.

Aşezată în calea „vântului dela răsărit", obiectiv al proiectoarelor de „lumină roşie", Basarabia este expusă, mai mult decât oricare altă parte a ţării, tuturor curentelor anarhice. Sufletul fraţilor noştri dintre Prut şi Nistru nu poate fi ferit de ispita acestor curente decât printr'o înţeleaptă politică culturală, realizată prin Şcoală şi Biserică. Fireşte, prin acest postulat nu micşorăm deloc rostul superior ce-l au în această politică culturală o armată disciplinată şi eroică, o administraţie cinstită, o justiţie neprihănită.

Biserica este instituţia care e în stare să creieze singura disciplină trainică, disciplina internă, a sufletelor — garanţia celei din afară. Dar numai o armată de preoţi înzestraţi cu toată armura ştiinţelor moderne şi cu entuziasmul misionar sorbit din îndelungata şi temeinica „ispitire a scripturilor sfinte", va realiza această anevoioasă operă de zidire spirituală.

Cine-ar putea nega că Basarabia are lipsă imperativă de această armată de preoţi? Ii va da noua Facultate? Să nădăjduim.

*

Dacă, cum am constatat, nime nu s'a ridicat principial împotriva înfiinţării unui nou aşezământ de înaltă cultură religioasă, chestiunea oraşului de reşedinţă a nouei Facultăţi de teologie ortodoxă a stârnit o discuţie dintre cele mai vii. Şi — ca de obiceiu — s'au amestecat în discuţie şi lucruri cari

nu erau absolut indispensabile pentru lămurirea chestiunii. Cu alte cuvinte discuţia nu totdeauna şi-a păstrat nivelul academic pe care-l reclama şcoala de care era vorba. S'au rostit chiar sentinţe nedrepte asupra Bisericii şi preoţimii basarabene, care dacă azi nu e cum credem că va fi mâine, nu e nici aşa de... rusificată, după cum le place unora s'o zugrăvească.

De altfel aproape toate argumentele aduse *contra*, pledează *pentru* înfiinţarea la Chişinău a şcoalei celei nouă.

Iaşii? Dar cine-ar îndrăsni să nege glorioasa tradiţie culturală-bisericească de care se bucură capitala Moldovei? Şi cine nu recunoaşte intensa viaţă culturală-religioasă care pulsează şi astăzi în centrul eparhiei de sub cârmuirea duhovnicească a I. P. S. Mitropolit Pimen? Mediu prielnic pentru o şcoală academică de teologie este şi la Iaşi. Credem totuşi, că înfiinţarea unei asemenea şcoli aici nu constitue o necesitate aşa de imediată, cum e cazul pentru Chişinău. Câtva timp ea ar mai putea fi suplinită de Facultatea dela Cernăuţi.

Dar, să trecem la altceva: Oricât de tardivă ar fi înfiinţarea Facultăţii de teologie din Chişinău, ea vine prea curând faţă de stadiul lucrărilor de reformă a învăţământului teologic. Ori, mai bine zis, aceste lucrări întârzie prea mult. Să fi fost gata reforma ce se proiectează, chestiunea instituţiei aşa de mult dorite de Biserica basarabeană se soluţiona şi mai neted şi mai potrivit.

Şi iată de ce. In anii dintâi de după răsboiu Arhiepiscopia Basarabiei cerea o *Academie Teologică* „sub înalta oblăduire a Sfântului Sinod al Bisericii Autocefale Române" [vezi adresa arhiepiscopiei Chişinăului către Sf. Sinod, Nr. 14128 din 3 Oct. 1921]. Tot de Academie Teologică [„Mitropolitul Petru Movilă" — nume de toată frumuseţea!] este vorba şi în adresa cu aceeaş dată a aceleiaşi arhiepiscopii către Ministerul Cultelor şi artelor. In 1923 tot Academie [„duhovnicească"] se cere, [vezi

adresa arhiepiscopiei Chişinăului către sf. Sinod, Nr. 15363 din 29 Oct. 1923]. Dar „cum tipul de Academie teologică, sub directa conducere a Bisericii, nu era încă prevăzut de lege“, adunarea eparhială a arhiepiscopiei a hotărât [în 1926] să ceară înfiinţarea la Chişinău a unei Facultăţi de Teologie de stat „aşa cum sunt în Bucureşti şi Cernăuţi“. Silită de împrejurări, arhiepiscopia Chişinăului cere deci o *Facultate* în loc de *Academie Teologică.*

Dintr'o grabă pe care o putem înţelege dar n'o putem aproba „Arhiepiscopia Chişinăului a făcut pasul greşit: De dragul de a avea cât mai repede aşa de mult doritul aşezământ de cultură religioasă a jertfit un principiu sănătos, un drept, de o covârşitoare importanţă, al Bisericii — dreptul de a-şi oblădui singură şcoalele menite să pregătească pe slujitorii altarului.

Intr'adevăr noua lege de organizare a Bisericii ortodoxe române asigură sfântului Sinod dreptul oblăduirii învăţământului teologic de toate gradele — afară de cel universitar. Arhiepiscopia Chişinăului [şi sf. Sinod] însă, în loc să-şi pună în cumpănă întreaga autoritate şi să facă toate sforţările posibile pentru legiferarea cât mai grabnică a reformei învăţământului teologic şi să obţină astfel creiarea unui nou tip de şcoală teologică [Academia] sub conducerea directă a Bisericii — s'a pripit să-şi dea asentimentul pentru înfiinţarea unei facultăţi, în a cărei conducere sf. Sinod n'are decât dreptul binecuvântării sacerdotale. Ba sântem convinşi, că această învoire nu s'a dat fără un anume sentiment de satisfacţie, întrucât era vorba doar de creiarea unei Facultăţi, nu a unei simple Academii teologice.

Cazul — nu e cel dintâi — e destul de caracteristic pentru a ne servi o lecţie cel puţin pentru viitor.

Viitorul instituţiei sacre este în funcţie de calitatea pregătirii ce-o vor avea sluijtorii ei de mâne. La rândul ei această calitate este în funcţie de organizarea şi îndrumarea învăţământului teologic.

Biserica nu are dreptul să aştepte ca Ministerul instrucţiei să îndrumeze acest învăţământ în alt duh decât în tradiţionalul duh de progresivă laicizare — în „duhul lumii acesteia". Tocmai de aceea e timpul ca Biserica să între efectiv în drepturile sale, luând ea însăşi conducerea aşezămintelor de cultură religioasă existente şi creiându-şi alte aşezăminte, mai înalte, în conformitate cu postulatele vremii. Dacă statul nu este aplicat să cedeze Bisericii oblăduirea Facultăţilor de teologie, Biserica să-şi creieze alt tip de şcoală academică, [Suntem siguri că statul nu-i va refuza concursul!] indiferent de titlul care-l va purta. La urma urmelor nu titlul unei şcoale teologice este în stare să garanteze cultura şi entuziasmul ucenicilor ei, ci duhul înţelept în care e condusă şi entuziasmul pe care e 'n stare să-l aprindă în suflete dascălii propoveduitori ai ştiinţei sacre.

Reforma învăţământului teologic e în curs de pregătire. Credem că ea nu va întârzia prea mult. Şi mai ales nădăjduim că ea se va face în conformitate cu interesele superioare ale sfintei noastre Biserici, cari pretind, pe lângă alte înnoiri, învăţământ teologic superior — academii teologice — sub oblăduirea autorităţii bisericeşti — cel puţin în toate centrele noastre mitropolitane.

N. Colan.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mântuitorul ca director de teatru şi cinematograf.

După munca obositoare a unui an au sosit în sfârşit lunile de vară care înseamnă în calendarul profesional timp de odihnă şi de refacere a energiilor fizice şi sufleteşti, un timp neocupat cu muncă obligatorie, cu un cuvânt curent, *vacanţa*.

Plugarul se odihneşte iarna. Muncitorul din fabrică Dumineca şi sărbătorile. Intelectualul în cele 2 luni de vară, Iulie şi August.

Plugarul se odihneşte muncind mai uşor îngrijind de vite şi dregându-şi uneltele de muncă. Funcţionarul cu stare se recrează cercetând staţiuni climaterice şi balneare.

In celălalt timp al anului în zilele de Dumineci şi sărbători cât şi în vacanţa de vară — orăşanul muncitor manual sau intelectual, se «distrează» mai ales prin spectacul — prin teatru şi cinematograf.

Este pare cel mai popular mijloc de recreaţie, cel mai pasionant şi deci şi cel mai mult folosit. Organizarea spectacolelor trebue să împlinească un rol îndoit: să distreze instruind, sau dacă distrează fără să instruiască să nu obosească nervii şi să nu primejduiască sănătatea fizică şi morală a publicului.

Scena şi ecranul pot face o operă de corupţie şi îmbolnăvire socială — dacă ele sunt puse în slujba perversiunii.

Ele pot recrea şi civiliza dar pot şi descreera şi animaliza pe om.

Atâtea desechilibrări mentale şi morale ale tineretului nostru se datoresc în mare măsură contagiunii imoralităţii teatrale şi cinematografice.

De aceia între rolurile sociale în care am pus pe Mântuitorul să figureze pentru a exemplifica astfel perfecţiunea pe care ele trebue să o atingă, a fost şi acela de director de teatru şi cinematograf.

Mai întâiu Mântuitorul nu ar face din întreprinderea de teatru sau cinematograf o întreprindere pur comercială. Căci calitatea morală a scopului determină calitatea morală a mijloacelor.

Ca director de teatru El ar admite în repertorul său numai piese cari nu aduc umbrele păcatului în suflete şi nu familiarizează fiinţa omenească cu viţiul şi anarhiile lui.

Mântuitorul ar face prin urmare o riguroasă selecţie morală a operelor dramatice şi a filmelor. El ar ridica producţia scenică la un nivel superior de spiritualitate capabilă să pună în vibraţie energiile profunde şi curate

ale sufletului omenesc şi să le dea astfel o funcţiune valabilă din punct de vedere etic.

Ar refuza rolul de impresariu al pieselor şi filmelor aşa zise «senzaţionale» şi în care se înfăţişează cu mijloace savante de fascinaţie, viţiul şi satanicele lui rafinamente.

Tot repertoriul teatrului sau cinematografului condus de Mântuitorul ar însemna un omagiu adus virtuţii şi o sentinţă de osândă împotriva imoralităţii de orice fel.

Concurenţa morală pe care El ar face-o teatrelor şi cinematografelor de pervertire şi depravare ar ajunge la însăşi desfiinţarea lor prin susţinerea unui boicot conştient şi organizat din partea publicului creştin şi cucerit definitiv idealurilor unei arte curate şi responsabile.

Trivialităţile crude sau exprimate cu discreţia aluziilor care caracterizează «revistele» contimporane şi cari fac deliciul publicului nostru semi-moral, ar fi eliminate fără indulgenţă, oricât «geniu comic şi satiric» ar fi pus în ele.

Scena ar fi o arenă pe care ar triumfa în totdeauna eroismul moral, sugestiv şi pilduitor pentru spectatori.

Dramatizarea momentelor de idealitate şi de biruinţă spirituală a fiinţii omeneşti pentru a face sensibilă datoria supraumanizării prin efort moral şi prin sacrificiu ar fi pentru Mântuitorul lucrul cel mai esenţial în întreprinderea sa de teatru sau cinomatograf.

E prea sătulă lumea de realitate hâdă şi de vulgarităţi morale, pentruca să mai evoci aspectele lor multiple în decor scenic.

El n'ar tulbura purităţile virginale ale sufletului omenesc cu mâlul pornografiei şi n'ar exploata cultivându-l sistematic fondul de animalitate al individului uman.

Exhibiţia scenică a tot ceiace degradează şi diformează fiinţa omenească în ceiace are ea mai bun şi mai frumos ar fi interzisă în teatrul sau cinematograful Mântuitorului.

Crimele, adulterul, frauda, aventurile demente ca ale rataţilor morali şi sociali nu ar putea obţinea a-

probarea severei cenzuri a Mântuitorului. Turneurile pe care le-ar organiza El ar fi o adevărată sărbătoare pentru sufletele spectatorilor. — Ele ar aduce în oraşe şi sate un val de înviorare morală şi o adiere de curăţire spirituală.

Actorii angajaţi de Mântuitorul ar fi perfecte personalităţi morale.

Ei şi-ar interpreta chemarea lor în senzul unui superior apostolat educativ — căci ar face artă în cel mai ideal înţeles al cuvântului, adecă artă pentru idealizarea vieţii omeneşti prin frumuseţile creatoare ale virtuţii, exemplificate în eroi şi eroine de un superior calibru etic.

Scena condusă de Mântuitorul ar fi prin urmare o anexă a catedrei şi a amvonului. Evul mediu a realizat această armonie a celor 3 factori spirituali prin reprezentarea misterelor şi a pieselor cu caracter etic.

Progresul modern al teatrului a însemnat un înspăimântător regres moral.

Tehnica a sacrificat fondul moral al dramaturgiei contemporane. Instinctul jubilează; sufletul e subiect de caricatură şi de sarcasm. Inspiraţia spirituală a secat. E nevoie neapărat să ne convertim. Cei vechi erau mai aproape de ideal cu teatrul lor decât noi.

Duhul lui Hristos numai ne poate salva din decadenţa morală prezentă şi din progresivele ei extenziuni.

Reprezentarea viţiului nu recrează; infectează; Să ne purificăm deci instituţiile de distracţie şi să facem din distracţie un mijloc de inobilare şi de renaştere spirituală.

Prof. **Dr. Gr. Cristescu.**

Să lăpădaţi voi după vieţuirea cea de mai nainte pe omul cel vechiu care se strică după poftele înşelăciunii... şi să vă îmbrăcaţi în omul cel nou care după Dumnezeu s'a zidit întru dreptate şi întru sfinţenia adevărului.

Efeseni 4, 22–24.

Despre unirea Bisericilor.

E de ajuns să aibă omul o cunoştinţă oricât de elementară despre afacerile religioase şi oricât de puţină experienţă despre lucrurile din lumea aceasta, spre a recunoaşte, că unirea atât de dorită a tuturor Bisericilor creştine nu se va putea împlini, decât, dacă timpul face să pătrunză în conştiinţele celor bisericeşti şi ale laicilor celor mai învăţaţi din toate ţările marile principii ale *adevărului creştin*. Violenţa, viclenia şi mijloacele făţarnice întrebuinţate de cutare sau cutare Biserică n'au alt resultat, decât că ne depărtează de scop.

Se ştie că creştinismul cuprinde astăzi în sânul său diferite Biserici, dintre care cele mai însemnate sunt, după Biserica ortodoxă, Bisericile romană, protestantă şi euticheană. Ortodoxii au păstrat neatinsă vechea constituţie a Bisericii lui Hristos, şi au arătat, în toate timpurile o mare toleranţă pentru toate celelalte Biserici creştine, chiar şi pentru toate cultele. Ea se compune astăzi din Greci, Ruşi, Români, Sârbi, Muntenegreni şi din o mulţime de alţi locuitori din provinciile Turciei europene şi aziatice.

Cât priveşte Biserica latină, ea şi-a uitat de vreme îndelungată de sfaturile fericitului Augustin,[1] pe care îl venerează cu toate acestea într'un mod special; ea s'a depărtat de prescrierile canonice prin inovaţii continue; însfârşit ea s'a amestecat în toate chestiunile politice şi a încheiat pierzând un număr mare din fiii săi. Incălcările, ilegalităţile şi scandalele curţii din Roma au îndemnat pe protestanţi să se ridice cu energie împotriva ei şi să susţină opiniuni diametral opuse celor ale ei; Biserica ortodoxă s'a menţinut între aceste două comunităţi, respingând exageraţiile uneia şi ale alteia.

De altfel, Biserica protestantă şi Biserica euticheană se apropie din ce în ce mai mult de Biserica ortodoxă; cea din urmă mai ales, care este foarte numeroasă în Siria, în Egipt, şi cu deosebire în Etiopia. Cât pentru fraţii noştri armeni, aduşi în rătăcire odinioară de erezia lui Eutiche, ei s'au întors de multă vreme la ortodoxia creştină, şi nu se deosebesc de ceilalţi creştini ortodoxi decât prin oarecare obiceiuri.

[1] Non sit nobis religio in fantasmatibus nostris; melius est enim quatumcumque verum quam quidquid pro arbitrio fingi potest.

Aceasta este starea acestor mari comunităţi creştine. Va înţelege deci oricine surprinderea, ce o încercăm văzând Biserica romană, aceeaşi Biserică, pe care Petrarca o numia *école d'erreur et officine de faussetés*, proclamând astăzi într'un mod ridicol, în întreg Occidentul, că toţi creştinii ortodoxi îmbrăţişează papismul cu ardoare şi cer binecuvântarea sfântului-părinte şi a tuturor cardinalilor săi.

Se prea poate, ca vizitele făcute la Roma de aşa zisul patriarh al Bulgarilor-uniaţi, Iosif Sokolski, şi de Meletie, care a părăsit Biserica ortodoxă pentru *cauze independente* de chestiuni de dogmă, să fi dat pretext zeloşilor apărători ai Romii să răspândească astfel de erori şi să le susţină prin intrigi şi machinaţiuni îndreptate împotriva creştinilor orientali. Chiar mai mult, îi deplângem din adâncul inimii; îi desvinovăţim însă cu aceea, că, în încurcătura, în care se găsesc, ei caută un sprijin în Răsărit, fiindcă văd dărâmându-se edificiul lor în peninsula italică.

Aceia, pe cari i-a dus în rătăcire papismul în Siria şi aiurea, se întorc astăzi la ortodoxie. Revin şi chiar toţi acei din fraţii noştri bulgari, pe cari i-au atras pe o cale greşită mai curând cauze politice decât religioase. Am putea, ce e mai mult, să cităm, până şi Latini, şi, între alţii, nepoata arhiepiscopului roman din Constantinopole, care s'au înfăţişat de bună voie pentru a cere admiterea lor în comunitatea ortodoxă. Ei n'au urmat în această hotărâre decât convingerea lor intimă; ei n'au fost amăgiţi nici de atracţiunea aurului, nici de făgăduinţe mincinoase, care sunt mijloacele de convertire obicinuite ale propagandei romane.

Prea-Sfinţite patriarh al Romei şi Voi, Prea-ilustrii cardinali! voi ştiţi fără nici o îndoială, că Biserica ortodoxă catolică a lui Hristos roagă statornic pe Domnul pentru reunirea Bisericilor. Doriţi-Voi această unire? Dumnezeule al meu, nimic nu este mai uşor! Nu căutaţi decât adevărul; arătaţi-Vă mai înţelepţi şi mai moderaţi, decât înaintaşii Voştrii; nu Vă mai lăsaţi conduşi asemenea lor, de neştiinţă, de patimă şi de interes, trişti conducători, care au pricinuit atâta amar de rele Bisericii lui Hristos şi tuturor conştiinţelor omeneşti. Minciuna ne pierde; adevărul ne mântuie. Intre împrejurările grele se poate arăta cineva mare şi tare. Pentru ce stăruiţi Voi a susţinea înzadar toate erorile, toate scandalele vechei Rome condamnate

de timp îndelungat de către teologii cei mai învăţaţi? Europa creştină doreşte, este adevărat, să se ocupe cu unirea Bisericilor, însă luând de bază Evanghelia şi Sinoadele Ecumenice. Ea nu vrea nici decum mijloace întemeiate pe violenţă, venalitate, perfidie. I. B.

Dogmă, Raţiune, Erezie, Sectă.

Incercare de analiză critică.

Trăind în lumea faptelor care se petrec şi a lucrurilor care există, evident, că şi unele şi altele nu ne sunt sesizabile decât întruatât întrucât îşi demască prin cunoaştere experimentata sau raţionata fiinţă. Altminteri, ignorate de conştiinţă sau neatinse de simţuri, ele se echivalează, din punctul nostru de vedere, inexistenţei. De aci şi concluzia uşoară ce o auzi afirmându-se în gura celor ce tot atât de uşor îşi desfăşura cugetarea: «*nu ştiu, nu văd, deci nu există*». Intreaga filosofie subiectiv-idealistă engleză, cu al său «*esse percipi*» (a fi, e a fi perceput) inversat «*percipi esse*», se cuprinde în fraza astfel enunţată. Ca şi cum ar fi aşa de natural ca existenţa toată, văzută ca şi cea nevăzută, să se repauzeze între cei patru minusculi pereţi cranieni ai fiinţei noastre.

Dar, a fi cunoscut înseamnă a fi definit, a fi adică încadrat în elementele propri şi caracteristice, care îţi disting, din complexul multiform al realităţii ce nu te reprezintă, esenţa. Şi, de sigur, nimic nu e mai greu de definit decât omul. Căci, multe şi variate sunt aspectele sub care el poate fi privit caracteristic. S'au fixat unii asupra raţiunii sale, şi iată-l definit fiinţă cugetătoare.[1] S'au fixat alţii asupra conştiinţii sale şi iată-l definit fiinţă morală. S'au fixat, în fine, asupra forţei sale şi iată-l definit, cu mândrie, cu laudă şi cu emfază, rege al universului.

Şi definiţiile, evident, ar puteà curge la infinit.

---

[1] Pascal l-a precizat mai bine în ale sale frumoase gânduri despre a noastră sărmană fiinţă: Omul este o trestie, cea mai slabă din natură, dar o trestie cugetătoare, *un roseau pensant*.

Dar dacă ne-am restrânge judecata la criterii mai stricte şi totuş mai comprehensive, definiţia omului s'ar dirija spre cele două mari aspecte care-i constitue, fundamental, fiinţa: aspectul vieţii materiale şi aspectul vieţii spirituale. Cel dintâiu ne dă omul stabilit, ca ori ce altă existenţă concretă, în spaţiu şi trăind în timp, iar cel de al doilea ni-l prezintă ca o existenţă guvernată şi de adevăruri imutabile, eterne, deci absolute, şi de adevăruri schimbătoare, provizorii, deci relative.

Priveşti religia lui, şi observi că alături de noianul elementelor de suprafaţă ce au fost, dispar, şi nu mai sunt, se găsesc principiile dogmatice, care-i fixează permanent şi definitiv credinţa.

Priveşti raţiunea lui, şi observi că, în câmpul nelimitat al faptelor de cugetare plutind în marea relativităţii, se află adevăruri, — ca cele ale logicei formale sau ca cele matematice,[1] — care se menţin mereu în absolut.

Priveşti, în sfârşit, conştiinţa lui, şi observi că în relativitatea ideilor morale ce-i guvernează viaţa, se găsesc şi principii imperative, libere de ipoteză, independente de condiţii, nesupuse contingenţelor, — principii categorice, deci absolute.[2]

Şi atunci, din acest dublu punct de vedere, omul se defineşte dela sine: ***o construcţie spaţio-temporală, servind, prin viaţa sa spirituală, ca punct de contingenţă între absolut şi relativ.***

Circumscrisă teza doar la credinţele religioase vom vedea că nerespectarea adevărului stabilit mai sus, duce, în organismul bisericesc, — doctrinal la erezie, iar experimental le sectă.

Căci iată creştineasca credinţă. Coborâtă din ceruri pe pământ de către Supremul Absolut, ea a trebuit să

[1] Deşi unul din filosofii englezi — numele lui îmi scapă — admitea ca posibilă ipoteză că pe o altă planetă decât a noastră să existe oameni a căror raţiune să fie astfel construită ca să-i apară sinteza lui 2+2 făcând 5 iar nu 4, şi deşi în vremurile noastre tulburătorul Einstein pune însumarea anumitor cantităţi numerice în funcţie de viteză.

[2] De aici şi-a smuls şi nemuritorul Kant splendoarea imperativului categoric al binelui, în acelaş timp temelia sa de granit în probele demonstrative ale existenţii lui Dumnezeu.

fermenteze, convertindu-i sufletul umanităţii cu aluatul divin al sursei mântuitoare. Altfel, salvarea era cu neputinţă. Ori primiai adevărul aşa cum Perfecţiuna însăşi ţi-l înfăţişa, şi atunci te eliberai de eroare,[1] prin lumină neapusă, ori strecurai, prin raţiune, adevărul de sus dat şi atunci te cufundai în eroare prin lumina-ţi imperfectă.

In primul caz, te supuneai, — umilit recunoscâdu-ţi limitele, dogmei, în cel de-al doilea, fiinţa întreagă îţi era subjugată, ignorându-ţi marginile raţiunii. Consecinţele se pot observa numai decât. Dogma, principiu imutabil al sufletului omenesc, din lumea Absolutului smuls, dă, evident, vieţii noastre elementul ei de universalitate, de armonizare, de eternitate. De aici *adevărul* în credinţă. Raţiunea. principiu esenţial schimbător al fiinţii omeneşti, din stofa Relativului croită, dă vieţii noastre, tot aşa de evident, elementul ei de individualitate, variabilitate şi temporalitate. De aci *erezia* în credinţă. Fructul imediat al celui dintâiu e *unitatea* în biserică, fructul celei de a doua e *secta* în biserică. Şi explicaţia uşor se înţelege.

*
* *

Omul s'a zis, e o fiinţă metafizică. Şi pe bună dreptate. Nevoia ce el o simte, de a nu lua contact cu lumea aflată dincolo de simţuri şi depăşind graniţele concrete ale firii, e aşa de mare, că ea îi răpeşte, nesatisfăcută, ori ce linişte. Căci setea metafizică e nedeslipit legată de sufletul nostru.

In momentele în care fiinţa noastră se avântă dincolo de marginele ce-i sunt de carne fixate, în clipele de adâncă meditaţie, în care materia e mută iar spiritul singur vorbeşte, în ceasurile de reculegere în care gândurile pure înfrâng frontierele spaţiului şi dărâmă bariera timpului, — atunci — marile probleme, fundamentalele probleme ale vieţii omeneşti, — morale şi spirituale, vizând începutul, natura, scopul şi sfârşitul existenţei noastre, se pun cu necesitate şi se cer rezolvite cu ardoare. Astfel, şi suferinţă, şi chinuri, şi descurajare, şi deziluzie amară ne răsar în suflet.

---

[1] Ioan, VIII, 32.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar rezolvirea prin propriile tale forţe este imposibilă. Raţiunea e prea slabă şi prea fragilă pentru aceasta. A dovedit-o doar definitiv acel ce se numeşte în istoria cugetării marele gânditor de lucruri înalte, Imanuel Kant. Soluţia nu poate veni deci decât dela cealaltă sursă de adevăruri ale vieţii noastre, dela credinţă. Şi credinţa îţi dă răspunsul de lămurire, definitiv, mulţumitor şi absolut, cuprins în dogme. Primeşte-le dar fără opunere, şi ele îţi vor lumina întreaga ta viaţă de sbucium şi întunerec. Căci dogmele sunt albia cea largă, permanentă, solidă şi eficace, mereu aceiaşi şi mereu în fiinţă, pe care desfăşurându-ţi existenţa, poţi cuceri, prin cunoştinţă fructul liniştei de sine şi al mulţumirilor de suflet.

Dogma nu se raţionează, se acceptă. Nu se discută, se impune. Nu se cercetează, se primeşte. Pentrucă e dincolo de raţiune, fiind mai mult decât aceasta. Principiile ei ţi se împlântă în suflet prin singura forţă de adevăr în care-ţi străluceşte şi pe singura cale sugestivă, mistică, iraţională a fiinţii noastre, care e credinţa. De aci şi tăria lor, de aci şi granitul sufletesc al celor iluminaţi printr'ânsa.

Cuprinsul lor? Dar conştiinţa creştină e sigură aici de adevăr, pentrucă Biserica primară le-a căpătat direct din Gura mântuitoare, iar nouă celorlalţi, ni s'au păstrat în cărţi şi ni s'au predat prin Tradiţie. Aşa că nimic din ce este ingredient uman cu insuficienţele şi imperfecţiunile lui, nu le atinge.

Dogma, deci, prin sursa din care provine, reprezintă tocmai elementul imutabil, etern şi absolut al vieţii noastre. De aceea, revărsată din plin asupră-ne şi însufleţindu-ne cu căldură fiinţa, ea armonizează totul, transfigurează totul, universalizează totul, conservă, cu un cuvânt, unitatea de conştiinţă, de suflet, de credinţă, peste variabilitatea infinită a individualităţii noastre.

Fără a ostraciza raţiunea, dogma, totuşi, nu-i acceptă jugul. Căci înaintea forţei relative de cunoaştere, pe care cea dintâiu o reprezintă, ea cată să se închine doar *Supremului Adevăr*, care nici odată nu greşeşte. Indată ce însă «diavolul raţiunei» intervine cu drepturi despotice în chestie de credinţă, — lumina dispare,

confuzia se arată, unitatea se duce, iar diversitatea apare atotstăpânitoare. Şi aceasta, pentru binecuvântatul motiv, că raţiunea însăşi eprin esenţă individualistă — deci insuficientă, e relativă — deci imperfectă, e diversă, deci sclavă erorii. Şi aşa fiind, erezia-i gata. Căci, supunând aparatului raţional de elecţiune *(airesis)* principiile de credinţă, fatal priceperea lor e multiplă, în dauna adevărului care e unul. Aşa că în chestie de credinţă, zici raţiune pură, zici implicit erezie, — exagerarea raţională atrăgând eroarea de credinţă, şi, din punct de vedere practic, grupul, secta. E o înlănţuire logică între aceşti trei factori, aidoma sintezei trinitare (acel dinamis, kinisis, energia) a filozofiei lui Aristot.[1]

Precum doctrina peripatetică vede între aceşti trei factori constitutivi ai realităţii lucrurilor o legătură necesară şi indescructibilă, tot asemenea între raţiune, erezie, sectă, în chestie de credinţă, legătura e şi necesară, şi reciprocă, şi fatală. Plecând dela raţiune treci, cu toată certitudinea, la erezie ca să ajungi, apoi, inevitabil la sectă.

Aşa că putem foarte bine formula acum o concluzie: în domeniul credinţelor religioase, raţiunea este erezia în putere, iar erezia e raţiunea în act; tot aşa după cum secta este erezia în act, iar erezia, din acest punct de vedere, e secta în putere.

* * *

Dar nu numai logica smulge ereziei, şi implicit sectei, ori ce temeiu de justificare, prin lipsa adevărului absòlut ce ambele nu-l pot atinge. — Ci, în această privinţă, argumentul istoric are şi el o importanţă decisivă. — Căci atâta vreme cât ereziile s'au născut în timp, înseamnă că ele reprezintă, pur şi simplu, o abatere dela o credinţă, care s'a menţinut, aşa cum a fost de sus dată, înseamnă, deci, întroducerea noutăţii ome-

[1] Se ştie că în concepţiunea aristotelică realitatea diverselor lucruri se datoreşte îmbinării pe cale mecanică şi evident cu tendinţă finalistă a două elemente: materia şi forma. O statuie ar conzista din materia marmoră căreia i s'a aplicat ideia, forma statară prin acţiunea lucrului. Aşa că putem foarte bine zice că datorită mişcării operatorii (Kinisis), statuia e marmora în act (energia,) iar marmora e statuia în putere (dinamis).

neşti în puritatea doctrinară până aci conservată, înseamnă imixtiunea elementului divers de elecţiune umană în ceeace, intact şi unitar, se păstrase până atunci. Prin urmare, din acest punct de privire, tradiţiunea îşi evidenţiază dela sine valoarea; — aşa că e foarte explicabilă atitudinea celor ce raţionalizează totul, de a o înlătura. Şi tocmai această tendinţă ne procură şi criteriul de apreciere, la justă greutate, — atât a doctrinelor prin simplă raţiune fructificate, cât şi a metodelor prin care ele, omeneşte, s'au înfiripat.

* * *

Lipsite de bază logică şi lipsite de bază istorică, — două puternice pârghii de susţinere a ori cărei existenţe — ideale sau reale, cum se explică, totuşi, astăzi erezia şi cum se justifică astăzi secta? Evident, doar prin elementul practic, prin substratul social ce le-au mijlocit, le-au fermentat, şi le-au născut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Omul de azi, mai ales în colectivitate, fuge de abstracţie şi urăşte subtilitatea. Sufletul maselor se îndreaptă mai uşor şi mai cu plăcere, către ceeace e simplu, dogmatizant, intuiţional şi emotiv. Exemplul, — proverbul e vechiu doar, — îl atrage, iar frumseţea jertfelnică a faptei îi impune. Şi atunci mulţimea torturată mereu de mizeriile vieţii dinafară, îşi caută, cu sete şi cu pasiune, un refugiu liniştit în satisfacţiile vieţii din lăuntru. Cum? Nu menţinându-se într'o credinţă care dela început i a învăluit fiinţa ei spirituală, căci aceasta e deja socotită (eronat, bineînţeles, dar socotită), prin reţeaua de suferinţe în care fiecare ne zbatem, cauzatoarea însăşi a relelor ce ne sugrumă. Ci sorbind din noua învăţătură a noilor misionari, învăţătură care, tocmai prin exemplul acestora, prin fapta acestora, prin vorba bună a acestora, prin jertfa senină a acestora, prin superioara şi liniştita viaţă a acestora, se impune sufletelor chinuite de mizerie şi tulburate de îndoială. De aci şi faptul că adepţii cei mai numeroşi ai noilor rătăciri se găsesc la noi în centrele industriale mari, în regiunile uvriere intense, unde munca zilnică e mai tiranic simţită iar satisfacţia e minimală, în satele unde sărăcia

e mai profundă, iar mulţumiri de suflet nici una, în mica burghezie a oraşelor, istovită de trudă şi lipsită de mângăieri înalte. Şi dacă la aceste împrejurări, oarecum exterioare, ce promovează dar nu creiază rătăcirea, se adaugă din partea conducătorilor de suflete, absenţa oricărui entuziasm pastoral — plin de dragoste şi bogat în faptă, este natural ca dogma să decadă, credinţa să se spulbere, erezia să se întindă, iar sectele să se multiplice.

* * *

Ci stând astfel lucrurile, pentru cei guvernaţi de imperativul datoriei în conducere şi animaţi de suflul creştin în viaţă, pusă fiind diagnoza faptelor rătăcitoare şi cunoscând etiologia lor reală, soluţia problemei ce ne preocupă apare şi destul de clară şi destul de proeminentă.

Motivată doar de consideraţiuni pur sociale, după cum am văzut, absentă fiind în elemente logice şi absentă în elemente istorice, erezia — ca — şi secta — îşi găsesc prin însuşi acest fapt uşor duşmanii. Ei rezidă în icoana morală, senină, blândă, adânc iubitoare şi adânc jertfitoare, a celor puşi să predice şi să menţină intactă o doctrină de esenţă, prin origină, dumnezeiască iar prin dogmă, absolută. Este aceasta de altfel şi porunca cea mare a Stăpânului Mântuitor: «*Prin aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii mei de veţi avea dragoste între voi*», iar dragostea prin faptă doar, se arată.

Căci prin singura elocinţă a operelor săvârşite şi a vieţii pilduitoare revărsând asupra tuturor iubire multă şi strălucind impunător prin nimbul virtuţilor morale, se conservă o credinţă, se înlătură eroarea, se distruge rătăcirea şi se convertesc, cu pasiune, sufletele.

Şi dovada e făcută. Căci trebue să menţionăm, cu satisfacţie adâncă şi cu bucurie mare, că acesta este cazul ce se petrece pe plaiurile de Dumnezeu binecuvântatei Arhidieceze a Mitropoliei Sibiului.

Pentrucă aici vrednicia de fiecare clipă, grija cea mare şi osârdia profund înţelegătoare a Inaltului Arhipăstor pentru turma cea binecuvântătoare, au putut să

ferească sufletul acesteia de întinăciunea eretică şi de orice rătăcire în credinţele străbune.

Şi cred că nu pot să închei mai nimerit aceste rânduri, decât urând tuturora, celor mari ca şi celor mici slujitori în via Domnului, ca, imitând pilda luminatei Căpetenii a Ardealului ortodox să menţie fiecare sufletul creştineştilor comunităţi în puritatea unor dogme care, prin adevăr, înalţă, totdeauna spre absolutul etern al Divinităţii, şi nu în rătăcirea unor erezii care, spre relativizmul sectar al omeneştei raţiuni, mereu ne mână şi în veci ne pogoară.

I. N. Lungulescu,
Judecător de Tribunal, Sibiu

Giovanni Papini.

Sfântul Francisc de Assisi.[1]

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Creştinismul nu este altceva decât imitarea lui Hristos. Adevăratul creştin trebue să fie pe cât poate şi mai mult decât poate, imitatorul lui Hristos, plagiatorul lui Hristos, umbra lui Hristos. Noi nu ne putem trăi ziua noastră de viaţă pământească decât ca o prefaţă la vecinicia paradisiacă. Noi n'avem altă datorie decât aceea de a descifră în genunchi versetele Evangheliei şi de a le lua ca un cuvânt de ordine în fiecare dimineaţă a acestei vieţi pe care moartea o roade clipă de clipă.

Dumnezeu s'a coborât între noi şi s'a făcut om; omul trebue să urce spre El şi să se facă Dumnezeu; afară de această urcare, nu e decât rugul spinos al afacerilor şi al plăcerilor numit de purceii bipezi: viaţă şi de sfinţi: neant.

Dii estis, a proclamat Duhul Sfânt prin gura profetului Asaf. Şi acest cuvânt rostit judecătorilor V. T. fu adresat în N. T. de Hristos însuşi «tuturor celor ce pot să audă cuvântul lui Dumnezeu». Şi, adaugă Fiul, *non potest solvi Scriptura.*

[1] Se împlinesc 7 veacuri dela moartea «*Sărăcuţului lui Dumnezeu*». Luăm parte şi noi la această comemorare pentru 2 motive: din solidaritate creştină şi pentru că prin vieaţa şi acţiunea lui idealistă, Sf. Francisc şi-a câştigat dreptul la cinstirea întregii creştinătăţi.

Nota Red.

Divinitatea viitoare a omului este unul din acele luminoase mistere pe care numai îngerii şi inspiraţii îl pot pătrunde.

Dumnezeu zidi pe om după chipul său, deci quasidivin, dar Adversarul, luând aparenţa unuia din cele mai respingătoare animale, îl făcu să creadă că el se va face egal cu Dumnezeu şi-l făcu să coboare dela înălţimea la care-l aşezase Dumnezeu. Pentruca să-l facă în stare să se urce din nou, un nou seducător este necesar. Dumnezeu însuşi se incarnează în trupul fiinţei celei mai respingătoare în ochii lumii: în trupul unui sărac ca să aducă aminte oamenilor că ei trebue să recucerească paradisul.

Hristos trebue să repare răul făcut de şarpe şi el face oamenilor o promisiune asemănătoare aceleia a bătrânului şarpe din Grădină. Dar această asemănare, dacă o examinăm cu atenţiune, nu este decât o opoziţiune. Demonul era vrăşmaşul lui Dumnezeu şi învăţa, calea orgoliului şi ştiinţii, ca şi cum era aceia a paradisului; Hristos este Fiul lui Dumnezeu şi învaţă calea umilinţii şi a iubirii. «Fiţi desăvârşiţi precum şi Tatăl nostru cel ceresc desăvârşit este». Prin această «lege a contrariilor» care domneşte în planul divin, nu poţi dobândi totul decât smerindu-te până la neant, nu poţi obţine binele suprem decât pornind dela acceptarea senină a răului; nu poţi stăpâni decât dupăce te-ai supus.

Incarnarea este cel mai mare act de umilinţă a lui Dumnezeu, răscumpărarea, cea mai mare dovadă de iubire. Imitaţia directă a Creatorului ar fi deasupra forţelor omului: Dumnezeu avu milă de noi şi se manifestă ca a doua persoană, în chipul unui om, ca să ne fie mai uşor să-l urmăm şi să-l imităm.

Viaţa terestră a lui Hristos este ca un pod svârlit de mila divină ca să ne facă mai uşoară trecerea noastră dela expiaţie la beatitudine. El ne-a oferit un model apropiat simţurilor şi voinţii noastre, ca să reurcăm din genunea căderii pe aripa transfigurării. Şi toată viaţa creştinismului, cu predicaţia Evangheliei şi splendoarea liturgiei nu este decât o invitaţie şi o încurajare către imitarea lui Hristos. Cărţile care au însoţit ascenziunea oamenilor către divinitate, dela aceia care poartă tocmai numele *Imitarea lui Hristos* până la *Fioretti* a lui Francisc de Assisi şi la *Exerciţiile* Sf. Ignat, nu sunt decât manuale care învaţă pe creştin imitaţia Dumnezeului făcut om.

Aceia cari reuşesc mai bine să-şi apropie în viaţa lor di-

vinitatea sunt aceşti creştini pe care biserica îi numeşte sfinţi şi printre aceşti sfinţi, Sf. Francisc este acela care avu limpede conştiinţa datoriei de a lua pe Hristos ca model.

II.

Cer iertare cititorului de a fi repetat aceste lucruri pe care fiecare din noi ar trebui să le ştie, pentrucă ele sunt substanţa şi esenţa a ceeace marii călăuzitori creştini au spus din veac în veac. Dar ignoranţa nesupuşilor şi rigiditatea practicanţilor maşinali le ascund, le fac să fie uitate; a. b. c... pentru mulţi, este o noutate foarte recentă.

Şi nu putem înţelege pe Sf. Francisc, fără să ne raportăm la Hristos. Şi Sf. Francisc, mai mult decât oricare sfânt ne desvăluie taină sfinţeniei şi legea imitaţiei necesare.

Mai bine de 1000 de ani trecuseră dela sacrificiul celei de-a doua Persoană. Evanghelia fusese vestită la milioane şi milioane de oameni; fiecare cetate îşi avea episcopul ei; mii şi mii de turle, de cupole, de campanile îşi trimiteau spre cer ascuţişurile crucilor lor, ca lăncile imobile ale unei armate în rugăciune, mormintele sfinţilor erau tocite de genunchii şi sărutările pelerinilor. Şi totuşi Dumnezeu nu era satisfăcut. Mulţi nu erau creştini decât cu numele; avariţia şi cruzimea stăpâneau încă în inimile înşişi acelor ce ar fi trebuit să le extirpeze din inima altora; şi sfinţii, deşi numeroşi, erau încă într'o minoritate prea evidentă.

Dumnezeu avu milă de slăbiciunea şi de învârtoşarea noastră şi gândi să trimeată pe pământ un alt mijlocitor, care să servească de mijlocitor între oameni şi Dumnezeu. Acest nou mijlocitor trebuia să fie, contrariu lui Hristos, un om adevărat, născut dintr'un om, şi numai un om, dar cu misiunea de a repeta (atât cât e posibil umanităţii simple) exemplul lui Hristos pentruca prin el noi să putem mai uşor să imităm pe Hristos şi prin imitarea lui Hristos să ne unim din nou cu Dumnezeu.

Hristos apăruse oamenilor sub forma unui om, dar în om, Isus, Fiul lui Dumnezeu, era real prezent. Deşi Dumnezeu se coborâse până la mizeria creaturii, el părea încă prea înalt, prea depărtat pentru cei slabi, pentru cei leneşi, pentru cei lâncezi.

Atunci, Hristos, care nu părăseşte niciodată pe oameni, pentrucă îi iubeşte cu o iubire perfectă chiar când ei nu vor să-l cunoască, făcu să se nască pe o colină din Umbria, lângă un lac care-i amintia, poate, Galileia sa, pe noul său apostol Francisc. Şi el îl făcu să se nască asemenea lui, atât cât poate fi un om asemenea lui Dumnezeu. O, voi cari nu sunteţi decât oameni, a imita un om care este în acelaşi timp Dumnezeu, asta vi se pare prea aspru? Iată în sfârşit un om ca voi, un mic om din Italia, plăpând la înfăţişare, muritor ca voi, supus mizeriilor voastre, care vă va arăta că firea voastră, deşi inferioară şi nenorocită, este capabilă totuşi să se conformeze unui model divin. Experienţa lui Francisc este o îndrumare către experienţa lui Hristos; ceeace fu posibil unui om, nu trebuie să fie imposibil nimănui. Şi Francisc, într'adevăr, repetă în Italia, cum putu, lecţia Palestinii: el povesti viaţa lui Hristos ca un elev novice care recopiază cu o mână neîndemânatecă şi tremurătoare capodopera maestrului său. El nu revelă adevăruri nouă, ci aminti prin predicarea faptelor, adevărurile revelate cu 12 secole mai înainte; el nu muri pe cruce, dar avu nepreţuita graţie de a purta în carnea sa stigmatele unei răstigniri dorite. Francisc este o etapă medie între păcat şi Dumnezeu, pentruca înălţarea tinei la cer să ne pară mai puţin grea şi mai puţin lungă; Assisi e la jumătate drum de Ierusalim; grota dela Verna este o treaptă scobită de iubire la jumătate înălţimea muntelui Căpăţânii.

Pelerinii Absolutului nu mai au scuză. Sf. Francisc este înaintea lui Dumnezeu ca o potecă alături de un drum mare; ca un profil schiţat cu cărbune alături de o persoană vie: dar viaţa lui copiată după aceia a Domnului nostru, ne învaţă că scara sfinţeniei, înfiptă în malul păcatului, conduce la pragul divinului.

III.

Tu cunoşti, desigur, prieten cetitor, viaţa Sf. Francisc; dacă nu o cunoşti, n'aş putea să ţi-o povestesc azi; caut-o în *Fioretti*, în *Speculum Perfectionis*, în *Legenda trium sociorum*, în paginile Sf. Bonaventura, şi în acele ale unui prieten viu al Sf. Francisc, venit din brumele Danemarcii şi din pâclele ateismului, către lumina din Assisi, în povestirea luminoasă a poetului *Jean Joergensen*. Eu aş dori numai să-ţi amintesc semnul dominant, sau mai bine cauza primă a sfinţeniei Sf. Francisc.

Silindu-se să imite pe Hristos, el nu crezu decât să-şi facă stricta lui datorie de creştin. Dar această imitare avu suprema recompensă a stigmatelor, tocmai pentrucă el se socoti nevrednic de orice recompensă, pentrucă el redescoperi, graţie instinctului infalibil al credinţii, vecinica taină a perfecţiunii: dispreţul de sine însuşi.

Cuvântul «umilinţă» care este cel bun, este prea slăbit de uz; se numeşte «smerit» cel care nu se încoronează cu propriile sale mâini şi care roşeşte de un compliment. Pentru sfinţi, umilinţa înseamnă: desgust de sine şi de ceeace posedă.

Sfântul a înţeles că pentru a dobândi totul, trebue să lapede totul, că pentru a ajunge la culme, trebue să fie convins de josnicia sa, că pentru a se apropia de perfecţiune, trebue să recunoască şi să-şi mărturisească propria sa infamie, că pentru a face loc divinităţii, trebue să nimicească iubirea prea omenească de sine, rădăcina principală a firii noastre, principiul satisfacţiei şi al tuturor căderilor.

Sf. Francisc — precedat şi urmat în aceasta de toţi sfinţii — a zis: eu nu sunt nimic. Şi Dumnezeu i-a răspuns chemându-l pe înălţimile paradisului, la această viaţă care singură este viaţă, la această glorie care singură este glorie. Citeşte, cititorule prieten, în *Fioretti*, la capitolul X, răspunsul lui Francisc Fratelui Masseo, care era uimit de numărul celor ce-l urmau: «vrei să ştii de ce toată lumea merge după mine? Pentrucă ochii lui Dumnezeu, cari văd pe cei buni şi pe cei răi, n'au descoperit între toţi păcătoşii pe vre-unul mai netrebnic, mai slab, mai păcătos ca mine şi pentruca să facă minunata lui lucrare pe care înţelege s'o facă, n'a găsit pe pământ o făptură mai josnică şi de aceea m'a chemat ca să arăt netrebnicia nobleţii, şi a măririi şi a puterii şi a frumuseţii şi a înţelepciunii lumii».

IV.

Forma cea mai eroică a umilinţii este supunerea, pentrucă ea este cea mai grea, şi cu cât lucrul este mai greu, cu atât inteligenţa cheltuită pentru a-l împlini este mai mare şi Francisc s'a supus lui Dumnezeu, când Dumnezeu l-a chemat; el s'a supus episcopului său; el s'a supus celor mai simpli preoţi, pentrucă recunoştea chiar în cei mai nevrednici, uneltele menite pentru minunea de fiecare zi. Şi el a reformat

efectiv biserica, pentrucă atunci când întâlnea schismatici îmbătaţi de orgoliu, el nu-şi propunea s'o reformeze; pentrucă el începu prin a se supune tuturor celor ce au o autoritate în biserica universală până la ultimul cleric de sat.

El vru să urmeze cu simplicitate vechiul drum bătut şi tocmai de aceea el deschise o cale nouă vieţii creştine.

Acest sfânt, unul din cei mai loiali slujitori ai Evangheliei, n'are nimic «evanghelic» în sensul celor ce sunt în afară de legea Evangheliei. El acceptă totul: misterele cele mai grele de admis de raţiune ca şi sacrificiile cele mai grele de suportat de trupul său, şi el fu o dovadă minunată, că pretinsul antagonism dintre Evanghelie şi biserică în jurul căruia de veacuri şi de veacuri flecăresc ereticii, este halucinaţia cea mai bestială pe care o poate zămisli trufia în delir.

Sf. Francisc, ca mulţi fraţi ai săi de aiurea, a ştiut să realizeze poruncile Evangheliei, păstrând totuşi cea mai deplină supunere faţă de biserică. El este sfântul săracilor şi al celor duioşi, dar el este în acelaş timp sfântul regulii şi disciplinii: sfântul prin excelenţă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V.

Dacă ar exista ceva în lume care să poată întuneca sfinţenia sfinţilor, eu aş fi neliniştit de soarta acestui fiu al lui Pietro Bernadone în faţa acelor ce sunt mai puţin făcuţi ca să-i înţeleagă şi să-l urmeze.

De o jumătate de veac şi mai bine, Sf. Francisc este singurul din legiunea strălucitoare a năvălitorilor paradisului, cari află har în faţa ochilor de cârtiţă ai creştinilor de ocazie, şi chiar în faţa anumitor blasfematori parabolişti infeudaţi slujbei diavolului. Viaţa «săracului din Assisi» descojită de orice supranatural care jigneşte prea delicatul apendice olfactiv al «oamenilor moderni», este admisă cu o cordială condescendenţă printre cărţile din care se nutreşte cu cuviinţă spiritul celor ce sunt la înălţimea timpurilor, mai ales dacă această viaţă este scrisă de un eretic sau mai bine încă, de unul din acei joviali tăgăduitori care se deghizează bucuroşi în spiritualişti.

Cei cari nu cred în existenţa lui Hristos, acordă voioşi Sf. Francisc adevărul istoric şi perfecţiunea. Protestanţii l-au ales dintre toţi eroii catolici pentru a-l pune sub dulcea pro-

tecțiune a raționalismului lor; și liliecii creștinismului pentru cari șoarecele din noroiu este totdeauna biruitor asupra pasării văzduhurilor, socotesc pe Sf. Francisc ca sfântul de elecțiune, sfântul ideal, sfântul perfect, un reproș perpetuu adresat subtilității teologilor și corupțiunii bisericii. Pe ceialalți sfinți, acești creștini îi ignorează sau îi simt depărtați: Sf. Benedict alb pe muntele său, este un patrician în fruntea unei manufacturi de rugăciuni; Sf. Dominic este roșu de sângele ereticilor și de jarul rugilor; Sf. Bernard nu este decât un glas care condamnă în întunecimile evului mediu; Sf. Ignat nu este decât sumbrul patriarh al regicizilor: și tot așa mai departe, această ignoranță încăpățânată și desgustătoare stăpânește în zilele noastre nenorocitele suflete ale celor ce ar vrea să fie creștini, dar cari nu vor să accepte creștinismul perfect, care constă în supunerea absolută către biserică.

Sfântul Francisc, pentru aceștia, este sfântul deschis, sfântul familiar și comod, sfântul care iartă tot, întregii lumi, sfântul care vorbește cu păsărelele, și care întinde mâna lupilor, sfântul nedogmatic, care face poezii; sfântul, în sfârșit, care poate cel mai bine să servească pe acești diletanți ereticizanți, cari fluturä în jurul florilor și al credinții, vrând să treacă drept albine, când de fapt ei nu sunt decât viespi, care nu vor face niciodată miere.

Acești moderni prieteni ai Sf. Francisc, cari au schimbat dureroasa figură a penitentului dela portiuncul într'o imagine de sfânt mic, bine pieptenat și zimbitor, cu un porumbel pe umăr, cari au făcut din fluxul mistuitor al milostivirii sale o apă dulceagă pentru gargarismele mistice ale literaților clorotici, cari nu s'au sfiit să ia semnele însângerate ale stigmatelor drept tatuajii decorative și imaginare, toți acești falsificatori ai adevărului franciscan, ar trebui să facă oroare celor ce iubesc în Francisc, umilința imitatorului lui Hristos și a servitorului supus al bisericii.

Prel. de Prof. Dr. **Gr. Cristescu.**

Despre raiu şi iad, — viaţa sufletului după moarte.[1]

Doamne, în numele Tău, în numele Tatălui şi al Fiului şi al sf. Duh, îndrăsnesc să deschid gura pentru a grăi acestor aleşi ai Tăi, cari stau acum în faţa altarului; şi pentru ei, şi pentru mine mă rog: trimite-ne harul Tău, ajutorul Tău, — pentru mine ca să-mi dai putere graiului, pentru ei, ca să le dai răbdare de a mă asculta şi lumină înţelegătoare de a se feri din calea răului şi din drumul iadului şi a apuca pe cărăruia care duce unde strălucirea feţii Tale nu apune niciodată, în raiul sfinţilor şi drepţilor Tăi; căci vreau, Doamne, doresc din toată inima mea să-i hotărăsc să grijiască cu tot dinadinsul de sufletul, singura lor bogăţie, care nu cunoaşte moarte, făcându-i să înţeleagă cuvintele Tale «că cine vrea să-şi mântuiască (adecă să-şi cruţe) sufletul său pentru (şi de dragul) lumii acesteia, şi-l va pierde pe el, dar cine-l va pierde (adecă şi l va pune) pentru mine şi pentru evanghelie, acela şi-l va mântui pe el» (Mc. 8, 35). Ajută deci, Doamne, neputinţei noastre.

Iubiţi Creştini şi Fraţi!

Pământ, raiu şi iad! Iată trei cuvinte cari învăluie în ele toată soartea sufletului nostru! Şi cât de gol sună ele, şi mai ales cele două din urmă, pentru multă lume de azi. De vrem mântuire, trebue să ne gândim mai cu dinadinsul la ele.

Las sufletul meu să se înalţe până la locul de unde se văd şi cele trecătoare şi cele netrecătoare.

Văd pământul nostru, cu furnicarul de oameni şi de mărunţişuri depe el. Două drumuri se desprind limpezi pe scoarţa lui. Unul larg grozav şi tixit de lume; se striveşte om pe om; pe el, unul curmă viaţa altuia pentru un pumn de bani, altul lasă pe drumuri o casă de copii lăcomind după avere, altul strică casa fratelui său, alta

[1] Cuvântare improvizată la utrenia din 14 August 1926 pentru pelerinii la sfânta mănăstire Hodoş-Bodrog.

pentru plăceri trecătoare sugrumă viaţa pruncului său, care aşteaptă să scoată şi el sbieret pe lumea pământeană, alţii zdrobesc cinste, omenie, fericire în picioare pentru a-şi împlini trufia şi poftele. Şi toţi, toţi aceştia aleargă nebuni înainte, şi nici nu vreau să audă de altceva. Şi drumul cel larg e tot mai tixit de lume, şi drumul cel larg e tot mai plin de nenorociri şi duce tot la mai mari nefericiri. —

Vai, drumul cel larg se sfârşeşte în o prăpastie adâncă! Iată-i, la capătul drumului, cum se prăvălesc cu zecile de mii în afunzimea prăpastiei. Grozavă vedenie, în fundul prăpastiei! Acolo e iadul aievea! Iată rânjetele ispititorilor, de cari oamenii nu s'au ferit, fiindcă n'au vrut să creadă în ispite, şi mai cu seamă n'au vrut să lupte împotriva lor pe pământ. Iată pe ceice alergau după avere dogorindu-se în focul şi grijile averii; comoara cu aur e înaintea lor, brazdele de pământ ale vecinului în faţa lor, trebue să le îngrijească, să le lucre; le cade greu, le e greaţă, ar vrea să scape, dar nu e chip. Ispititorul i-a prins în cursă; în veci vor rămânea acolo. Iată pe ceice alergau după plăceri, aceleaşi plăceri li se îmbie cu nesaţiu; îi doare ceeace pe pământ numiau plăcere; ar vrea să nu mai facă, că le e scârbă; pe pământ însă n'au pus stăpânire pe poftele cărnii, nu e chip să scape. Iată pe fetişoara şi pe nevasta, care cu lacrimi în ochi trebue să cânte şi să alinte copiii, pe cari i-au lăpădat... Sfăşietor e cântecul şi jalea lor, dar n'ajută la nimic; n'au vrut să poarte grije de el pe pământ câţiva ani, vor chinui în veci de veci cu pruncii lor, cari acolo nu mai cresc.

O, mi-e groază să mai privesc. Prea multe chinuri. Cum aşi vrea să vadă această privelişte ceice spun, că raiul şi iadul sunt pe pământ. Aici ajung toţi ceice vreau să-şi cruţe sufletul pentru viaţa depe pământ... Grozav, grozav!!

Să-mi întorc privirea în altă parte.

Văd pe pământ şi o cărăruie. Strâmtă cale şi grea! Duce printre stânci, şi dacă nu ai grije destulă şi-ţi alunecă piciorul în dreapta sau în stânga, te duci la fund... Dar iată, că celorce au grije, fără ca să-i vadă,

le stă în ajutor îngerii sprijinindu-i; nu-i lasă să alunece. Dar, ce puţini merg pe ea! Ii poţi număra, aşa sunt de puţini! Drumul urcă anevoie; ceice merg pe el, se lipsesc de multe plăceri, înghit dela cei răi multe dureri, — dar ei le rabdă toate, ştiind că numai ceice rabdă până în sfârşit se vor mântuì ei n'au nici o altă grije afară de una: de a ajunge la capătul cărării, de unde îngerii îl duc apoi mai departe... mai departe de zgomotul răului, — la linişte deplină, la bucurie fără de sfârşit. Acolo, iată dorinţa sufletelor curate! Toată făptura e tronul Atotputernicului Dumnezeu, Celui în trei feţe mărit; strălucirea feţii Lui dă strălucire şi bucurie Maicii Domnului, care stă de-adreapta şi se roagă pentru ceice aleargă nebuni pe scoarţa pământului şi prea puţin gândesc la cele netrecătoare, în jurul lor în cântări dumnezeeşti stăruiesc sfinţii îngeri, umplându-se şi înfăţişarea lor de strălucirea razelor Domnului, şi mai încoace sfinţii Aposto i, proroci, sfinţii părinţi şi şi mai încoace sufletele tuturor drepţilor cari au fost, toţi primind strălucire din lumina şi fericirea lui Dumnezeu în măsura, în care şi-au curăţ't prin voinţa lor şi harul Duhului sfânt sufletul lor până au fost pe pământ; că celce şi-a curăţit sufletul mai mult, cum a fost sf. Fecioară Maria, primeşte şi împrăştie pentru pământeni mai multă lumină din lumina cea de sus; iar celce n'a fost în stare să facă această curăţire mai deplin primeşte mai puţine raze de strălucire; fiecare deci după vrednicia cu care a lucrat pentru sufletul său pe acest pământ. Şi ce fericire şi ce bucurie şi ce viaţă neturburată de frica chinului şi a morţii, e acolo! De ce oare suie aşa de puţini pe cărăruia asta pe pământ?

Iubiţi Creştini şi Fraţi!

Este raiu, şi este iad, şi ori unul ori altul, este soartea sufletului nostru, după grija ori negrija pe care am purtat-o pe pământ pentru el. Domnul nostru Isus Hristos ne-a spus de atâtea ori despre întunerecul cel mai din afară, unde viermele nu doarme şi focul nu se stinge, despre gheena, despre focul în care se ardea sufletul bogatului, care şi-a bătut joc de săracul Lazăr, şi

ne-a vorbit aşa de des despre împărăţia cerurilor, despre viaţa cea vecinică, despre sânul lui Avram, cari toate arată raiul. Când vedem că tot ce este pe pământ trece, piere de nici umbră şi nici urmă nu lasă, cum nu lasă urmă în văzduh pasărea ce zboară, de ce atâta grije de a ne îmbuiba trupul şi sufletul de cele pământeşti? De ce toată grija numai la lumea aceasta? De ce?...

De ce? Fiindcă mulţi socotim că moartea încheie totul, şi nu ne dăm seamă că moartea e o graniţă peste care trece sufletul lăsând trupul dincoace pentru a se face ceeace a fost el totdeauna. Sufletul nu moare, nu poate muri, că e dela cel Nemuritor, scânteie din vecinicie care luminează în veci prin lumina veciniciei. De acesta trebue să grijim şi să-l facem vrednic pentru viaţa vecilor...

Viaţa de aici e chezăşie pentru cea de dincolo; viaţa pe cari ai să ţi-o conduci tu aici, viaţa pe care ţi-o faci tu aici, pe aceea o vei avea dincolo de graniţa morţii. Acolo nu vei trăi decât aşa cum ai trăit aici; dacă aici ţi-au plăcut petrecerile şi prin ele ai făcut zile amare altora, ori ţi-a plăcut averea şi prin ea şi pentru ea ai făcut pe atâţia să-ţi sufere nedreptatea; aceleaşi lucruri le vei face şi dincolo, cu singura deosebire că acolo răul faptei tale nu-l mai sufere altul, ci întreg-întreguţ tu însuţi, şi încă în veci de veci!.. Ai făcut aici bine, ai suferit pentru numele Domnului, ai ţinut la legea lui şi la legea lui ai cugetat ziua şi noaptea, ai făcut milă, dreptate, ai iubit şi pe vrăjmaşul tău, nu numai că ai avut pace în suflet, pe pământ, de acestea te vei bucura tu însuţi în faţa preastrălucită a lui Dumnezeu, a Maicii Domnului şi în mijlocul tuturor sfinţilor şi drepţilor Lui.

Să grijim dară de sufletul din noi!

Şi munca aceasta nu e aşa de grea. Avem atâtea ajutoare. Avem pe Domnul, care e în cer şi pe pământ, avem pe Maica Domnului, pe sfinţi, pe toţi drepţii, cari şi azi ne pilduiesc cu viata lor de pe pământ şi cari dincolo de moarte se roagă pentru noi. Intre sufletele celor adormiţi şi ale noastre e strânsă

legătură, sfinţii şi drepţii se roagă pentru noi, dacă văd că şi noi ne apropiem cu faptele şi cu cinstirea de ei. Jertfele, în urmele lor date, şi rugăciunile, şi cinstirea ce le-o dăm, lor le face bucurie, iară nouă folos, pentrucă prin ele dovedim că purtăm grije de suflet şi că vrem să-l ducem pe calea cea strâmtă.

Să grijim de suflet şi pe el să punem deci preţul cel mai mare. Şi pentru a-l face vrednic de viaţa cea dorită în strălucirea feţii Domnului să nu cruţăm nimic cum n'a cruţat slăbănogul casa din Capernaum, cum n'a cruţat ci a dat înecului însuş Domnul o turmă întreagă de porci pentru a scăpa un suflet, al îndrăcitului dela Gadara, cum n'a cruţat femeia păcătoasă mirul de nard cel scump pentru a lua iertare. Să grijim ca toţi aceştia şi ca toţi sfinţii de sufletul nostru. Ştiţi că aceasta ne-a poruncit-o şi Domnul nostru Isus Hristos zicând că: «Sufletul mai mare este decât trupul», şi «ce foloseşte de vei dobândi lumea aceasta întreagă iar sufletul ţi-l vei perde», că «ce va da (ce poate da) omul în schimb pentru sufletul său», că tot celce vrea să-şi mântuiască (să-şi cruţe) sufletul pentru lumea aceasta, îl va pierde, şi numai celce şi-l pune pentru a urma Domnului, pentru a împlini poruncile evangheliei, numai acela şi-l va mântui.

Iubiţi creştini şi fraţi!

Vedeţi ce grije mare a cerut Domnul şi Mântuitorul nostru să punem pentru suflet.

Cu toate acestea lumea de azi, — cine nu vede? — aleargă nebună spre prăpastie. Eu aşi vrea să pot să vă feresc măcar pe voi de ea.

Unii nu grijesc decât de trup cum să-l sature, cum să-l împodobească, cum să-l vopsiască, ca să pară mai tinăr, deşi cu nici una dintre acestea nu-şi poate lungi nici măcar cu o clipă viaţa de aici, ci numai îşi osândeşte sufletul în cea de dincolo. Alţii, socotesc că grijesc de suflet când schimonosesc legea Domnului, când stâlcesc învăţăturile Lui. Ne mângăem, că însuş Domnul a spus, că vor fi pe lume de celce din oameni se fac neoameni, socotind că aşa îi vor plăcea Lui, dar se

înşealǎ; aceştia sunt pe lume, ca să se arate ceilalţi că au credinţa cea bună şi au tărie într'însa, căci numai ceice rabdă până la sfârşit la toate ispitele, numai aceia se vor mântui.

Sunt iarăşi alţii, şi chiar mulţi cari ştiu că greşim în tot ceasul. Ei ar vrea să se apropie de Domnul, dar nu îndrăznesc, fiindcă ştiu, că multe rele au făcut. Şi pe voi, ceice staţi în faţa acestui sf. altar vă cred dintre ei. In numele Domnului vă zic: toţi aceştia îndrăzniţi, păşiţi spre Domnul, că şi El păşeşte spre noi, s'aproprie, ne sărută, ne şopteşte că doreşte să aibă loc vecinic în inima noastră, ne spune calea şi faptele ce trebue să le facem: deci să pornim pe calea binelui şi a iubirii de dreptate şi de oameni, şi să ne împărtăşim cu vrednicie şi cât mai des cu sfintele lui taine, să facem fapte vrednice de numele de creştin ortodox şi cât de multe şi pentru sufletul celor morţi şi pentru al celor drepţi, cari prin rugăciunile lor ne ajută şi ei nouă. Aceasta e calea cea strâmtă, pe care ni se cere să mergem. Acestea toate de le faci, arată că ai pus mai mare preţ pe suflet decât pe trup, că l-ai pus în slujba evangheliei Domnului. Puneţi deci toţi şi în fiecare zi şi cu fiecare faptă sufletul vostru pentru a birui Domnul şi evanghelia Lui în lume, aşa cum a rânduit să se facă aceasta prin sf. biserică ortodoxă, şi n'aveţi să vă temeţi de chinurile iadului. V'aţi mântuit sufletul; el va fi dus de bună samă acolo unde soarele dreptăţii nu apune nici odată şi unde va vedea şi va da mărire Tatălui şi Fiului şi sfântului Duh, în veci. Amin.

Pr. Gh. Maior.

Munca şi proprietatea în Testamentul Nou.

În timpul modern se afirmă adeseori de către adepţii direcţiunilor socialiste, fie ca reproş creştinismului, fie ca legitimare pentru ei, că învăţătura şi viaţa creştină primară nu preţueşte munca după adevărata ei valoare sau că se arată cu o deosebită favoare faţă de comunismul avuţiilor.

In celece urmează voi înşira, cu oarecare sistem, locurile

din Testamentul Nou, cari pun în lumină adevărată, concepţia creştinismului primitiv, relativ la chestiunea muncii şi a proprietăţii.

I. Munca

a) în învăţătura Mântuitorului.

Ar fi cu totul greşit să cerem Evangheliei un sistem economic nou, o revoluţie socială în raporturile economice, sau o prea intensă preocupare pentru ordinea externă a societăţii omeneşti.

Mântuitorul s'a interesat prea puţin de aceasta categorie de lucruri; şi dacă totuşi s'a interesat, aceasta a făcut-o numai în mod indirect.

Hristos a fost un reformator, dar nu de structură socialistă, nu al ordinei sociale externe, constătătoare din proprietate individuală, stat, clase sociale, ci un reformator moral, un reformator al vieţii sufleteşti, al sentimentului religios, al raporturilor morale dintre oameni. Invăţătura Sa s'a adresat năsuinţelor omeneşti cari sunt mai puţin legate de efemera vieaţă pământească.

Ordinea externă a vieţii omeneşti o lasă în forma existentă, fără nici o modificare. Proprietatea, munca, organizaţia politică, inegalitatea între bogaţi şi săraci, sclăvia chiar, întră în societatea întemeiată de El, nereformate şi numai indirect prin accentuarea iubirii şi a fructelor ei, ţinteşte şi o îndulcire a vieţii pământeşti, a inegalităţilor sociale. Cum ar fi lansat o doctrină economică acela care prin viaţa şi cuvântul Său e un continu îndemn pentru toţi urmaşii Săi de-a privi mai mult la cer decât la pământ? «Nu vă adunaţi vouă comori pe pământ, unde moliile şi rugina le strică şi unde furii le sapă şi le fură. Ci vă adunaţi vouă comori în cer, unde nici moliile, nici rugina nu le strică, şi de unde furii nu le sapă, nici le fură» (Mt. 6. 19—20).

Sau, «nu vă îngrijiţi, zicând: ce vom mânca? sau: ce vom bea? sau: cu ce ne vom îmbrăca? (Mt. 6, 31) ci căutaţi mai întâi împărăţia lui D-zeu şi dreptatea lui, şi toate acestea se vor adăuga vouă» (Mt 6, 33). Preocuparea de bunurile pământeşti e redusă în învăţătura lui Hristos la importanţă secundară, dar necesitatea lor pentru susţinerea vieţii nu e contestată: «Pânea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi».

Tocmai din puţina preocupare pe care o arată Hristos bunurilor pământeşti, precum şi din alte consideraţii pozitive, pe cari le vom înşira în continuare, se dovedeşte că Hristos n'a răsturnat ordinea socială existentă la venirea lui, ci i-a adus numai corectivul unei iubiri cât mai desăvârşite.

Intenţia «n'am venit să stric legea» (Mt. 5, 17) cuprinde şi a 8-a poruncă a decalogului: *să nu furi*, care n'are rost decât într'o societate unde munca şi proprietatea individuală sunt chiar fundamentul ei.

Pe baza rezultatului la care am ajuns că Hristos n'a revoluţionat raporturile economice din societatea omenească, ar trebui să studiem acele raporturi în istoria vechilor Evrei, istorie desfăşurată în conformitate cu preceptele legii T. V., pe care Hristos n'a venit s'o strice. Dar întrucât cunoştinţa lor e destul de familiară, pentrucă se întipăreşte oricui de-odată cu istoria biblică din clasele elementare, voi trece fugitiv peste ele.

Munca de toate felurile se bucura la Evrei de cea mai înaltă apreciere. Patriarhii lor erau păstori şi agricultori. Chiar Regii lor din epoca glorioasă: Saul, David, Usia, nu se ruşinau să lucreze pământul. Cartea Iob, una dintre cele mai vechi din literatura ebraică, se exprimă clasic despre muncă: «omul se naşte pentru lucru precum fiii fulgerului (vulturii) sunt făcuţi ca să sboare» (5, 7).

Iar regele Solomon are cuvinte aspre, de îndemn la muncă «Mergi la furnică, leneşule, şi urmează văzând căile ei», sau «mergi la albină şi vei cunoaşte cât este de lucrătoare» (Prov. 6, 6).

Mântuitorul Hristos întrupându-se chiar într'o familie de teslar şi exercitând Insuşi această meserie până la vârsta de 30 de ani, nu numai că a primit şi în societatea întemeiată de El munca, ci a înălţat-o până la sfinţenie.

Păstorii au fost primii fericiţi cari i s'au închinat, iar cei cu cari s'a înconjurat au fost lucrători modeşti, în majoritate pescari (Mt. 4, 15). Nici chiar pe vameşi nu i-a dispreţuit luând pe unul dintre ei să-i fie tovarăş şi urmaş (Mt. 9, 9) şi stând cu deosebită plăcere la masă în mijlocul lor (Lc. 19, 1). Toate minunatele sale parabole sunt un omagiu adus muncii de orice categorie (Mt. c. 13 sq.) Nici negustoria, făcută în mod cinstit, n'a reprobat-o (Mt. 13, 45, 25, 14 sq.)

Munca spirituală şi răsplata ei, o menţionează categoric când

trimite pe apostoli la prima propovăduire (Mt. 10). «Şi mergând propovăduiţi, zicând: s'a apropiat împărăţia lui D-zeu».

Şi aceasta, le porunceşte s'o facă fără să se îngrijească de hrană şi de îmbrăcăminte, pentrucă «vrednic este lucrătorul de plata sa» (Lc. 10, 7).

Cum vedem, Hristos nu s'a ocupat direct cu chestiunea muncii, dar a rezolvat-o indirect prin faptul că n'a reprobat nici când munca, ci de câte ori a avut ocazie şi-a arătat dragostea faţă de ea.

b) In învăţătura Sf. Apostol Pavel.

Dacă Mântuitorul nu s'a ocupat direct cu chestiunea muncii aceasta au trebuit s'o facă urmaşii Săi, şi cu deosebire apostolul păgânilor, Pavel, necesitat de rătăcirile unor creştini proaspeţi, cari deduceau din învăţătura lui Hristos, o viaţă neactivă. Un curent de aşa natură se pornise în biserica din Tesalonic fiindcă se credea că a doua venire a lui Hristos e iminentă.

De aceea Pavel le scrie să se liniştească, să-şi vadă de ocupaţii, pentrucă venirea Domnului n'o ştie nimeni, dar în orice caz va fi premearsă de venirea lui Anticrist (II Tes. 2, 1 ss) «Cu dragoste să vă nevoiţi ca să fiţi în linişte, şi să faceţi ale voastre şi să lucraţi cu mânile voastre, precum v'am poruncit vouă» (I. Tes. 4, 11). Iar în alt loc, «auzim, că oarecari umblă la voi fără de rânduială, nimic lucrând, ci iscodind. Unora ca acestora poruncim şi îi rugăm întru Domnul nostru Isus Hristos, ca *în linişte lucrând să-şi mănânce pânea lor*» (II Tes. 3, 11—12) «ca şi când eram la voi, aceasta porunciam vouă, *că dacă cineva nu voieşte să lucreze, nici să nu mănânce*» (II Tes. 3, 10). Iată dar expresia categorică în care munca îşi găseşte cea mai înaltă apreciere în creştinism. Dacă în păgânismul anterior munca era considerată ca ceva ruşinos şi era lăsată în seama sclavilor, acum ea devine obligatorie pentru toţi; devine factorul care condiţionează însaşi existenţa pământească Şi această valoare i-o dă Pavel «întru numele Domnului nostru Isus Hristos». Pavel însuşi a muncit cu *mânile sale* şi ca atare se dă Tesalonicenilor ca exemplu: «Nici în dar pâne am mâncat dela cineva; ci întru osteneală şi nevoinţă noaptea şi ziua lucrând, ca să nu îngreunăm pe cineva dintre voi» (II Tes. 3, 8). Ştim că meseria lui Pavel era facerea corturilor (F. A. 18, 3).

Viaţa sa de muncă şi de osteneala pentru Evanghelia lui Hristos, şi-o povesteşte Pavel în diferite rânduri către Corinteni (I. Cor. 9; II. Cor. 11—12) şi Galateni (Gal. 1—2), când s'au găsit duşmani cari să-i atace activitatea.

Cu multă claritate se exprimă despre muncă şi către Efeseni (4, 28) «celce fură, să nu mai fure, ci mai vârtos să se ostenească lucrând cu mânile sale la ceva bun, ca să aibă să dea celui lipsit».

Cu nu mai puţină hotărâre pretinde şi răsplata muncii: «Cine slujeşte în oaste vreodată cu leafa sa? Sau cine sădeşte vie şi din roada ei nu mănâncă? Sau cine paşte turmă şi din laptele ei nu mănâncă»? (I. Cor. 9, 7). Şi răsplata muncii nu-i o pretenţie pur omenească ci însaşi legea o porunceşte: «că în legea lui Moise scris este: să nu legi gura boului ce treeră». Dar aceasta pentru noi s'a scris: că întru nădejde, celce ară dator este să are; şi celce treeră, întru nădejde, de nădejdea sa trebue să aibă parte (I. Cor. 9, 9—10).

Iar despre munca spirituală e însuşi Pavel cel mai viu exemplu, nemai vorbind de instrucţiile de acest fel, pe care le dă conducătorilor aşezaţi în comunităţile înfiinţate.

Citez în special: «Au nu ştiţi că cei ce lucrează cele sfinte din biserică mănâncă? Şi cari slujesc altarului, cu altarul se împărtăşesc? Aşa şi Domnul a rânduit celorce propoveduesc Evanghelia, din Evanghelie să trăiască» (I. Cor. 9, 13—14). «Dacă am sămănat printre voi bunurile duhovniceşti, mare lucru este dacă vom secera bunurile voastre vremelnice»? (I, Cor. 9. 11).

c) Munca în învăţătura celorlalţi apostoli.

Ceilalţi apostoli ne sunt dovadă de preţuirea muncii chiar prin faptul că aproape toţi au avut vre-o meserie. In scris nu s'au manifestat decât numai câţiva şi chiar aceştia numai prin câteva epistole cari s'au referit la chestiuni de altă natură, decât cea care ne interesează acum.

Numai la Iacob găsim consideraţii despre muncă şi proprietate, pentrucă epistola lui a avut un caracter mai practic. Astfel se foloseşte el plastic de exemplul plugarului, care rabdă multe şi aşteaptă îndelung rodul scump al pământului, spre a îndemna pe cetitori la răbdare în suferinţele lor, până la venirea Domnului: «Iată plugarul aşteaptă roada cea scumpă a pământului, îndelung răbdând pentru dânsa, până ce ia ploaie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

timpurie şi târzie. Deci îndelung răbdaţi şi voi, întăriţi-vă inimile voastre; căci venirea Domnului s'a apropiat» (Iac. 5, 7—8).

d) Munca în primele comunităţi creştine.

Despre viaţa acestor comunităţi relatează schematic Faptele şi epistolele apostolilor.

Dela început creştinii se recrutau din toate clasele sociale. E adevărat că nu ni se povestesc cazuri singulare de creştinări în Ierusalim, dar ni se povestesc asemenea cazuri la pătrunderea creştinismului în lumea păgână, având-se în vedere importanţa evenimentului. Astfel diaconul Filip botează pe oficiantul împărătesei Candachia, (F. A. 8, 30 ss.) Petru pe sutaşul Cornelie cu toată familia (F. A. 10, 48), Pavel pe purpurăreasa Lidia, pe temnicerul din Filipi (F. A. 16, 34), pe Dionisie Areopagitul (F. A. 17, 34). In Corint e găzduit de soţii Achila şi Priscila, făcători de corturi ca şi el (F. A 18, 3). Peste tot oameni cu ocupaţii, despre cari nu se spune nicăiri că ar fi trebuit să-şi părăsească ocupaţiile după încreştinare. Ce să mai vorbim de colectele pe cari creştinii din Antiochia, Macedonia, Corint le trimit fraţilor din Ierusalim. Intrucât din existenţa proprietăţii particulare se poate deduce munca, putem aminti aci că în Corint şi printre iudeo-creştinii din toate locurile existau bogaţi şi săraci cari stăteau în raporturi nu tocmai ideale, pentrucă Pavel şi Iacob găseşte cu cale să apostrofeze aspru pe cei dintâi (I. Cor. 11, 24):

«Veniţi acum bogaţilor plângeţi şi vă tânguiţi de năcazurile ce vor să fie asupra voastră. Iată plata lucrătorilor celor ce au secerat ţarinele voastre, care o opriţi voi, strigă şi strigările secerătorilor în urechile Domnului Savaot au întrat». (Iacob 5, 1 ss.)

Scurt zis, Testamentul Nou, de câte ori are prilej să se pronunţe asupra muncii, o laudă, o impune ca pe ceva indispensabil vieţii, îi revendică răsplata şi ameninţă pe leneşi.

II. Proprietatea.

a) În învăţătura Mântuitorului.

Viaţa întreagă şi-a petrecut-o Isus într'o lume de proprietari mari şi mici: se naşte într'o casă din Nazaret, sfinţeşte înfiinţarea unei familii în Cana Galileii, e găzduit în casa lui Petru,

Zacheu, Lazar, pretinde ospitalitate pentru apostolii şi toţi urmaşii Săi şi aproape nu există cuvântare în care să nu amintească sau să nu presupună existenţa proprietăţii. Şi nicăiri nu e reprobată aceiaşi proprietate chiar în partea care se ocupă mai puţin cu viaţa pământească, în predica de pe munte, când ne recomandă rugăciunea în izolare, zice «intră în cămara ta şi te roagă» (Matei 6, 6). Nu numai omul ci şi fiara se leagă din instinct, de proprietate: «vulpile au viziuni şi paserile cerului cuiburi iar Fiul omului n'are unde să-şi plece capul» (Matei 9, 58). Iar când trimite pe cei 12 la propovăduire le dă grije să binecuvinteze casa unde vor intra. (Matei 10, 12). Parabolele Sale sunt luate toate din domeniul proprietăţii de orice natură: «Asemănatu-s'a împărăţia cerului omului care a sămânat sămânţa bună în ţarina sa» (Matei 13, 24 ss), «ce vi-se pare? De va avea un om 100 de oi» (Matei 18, 12) etc.

Porunca decalogului «să nu furi», pe care se întemeiază siguranţa proprietăţii, nu o abrogă, ci o întăreşte şi mai mult. Într'o societate cu proprietate particulară inexistentă, această poruncă ar fi de prisos.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O altă temelie a învăţăturii sale este *milostenia*: «Fericiţi cei milostivi. Luaţi aminte milostenia voastră să nu o faceţi înaintea oamenilor» etc. chiar criteriul de clasificare la judecata din urmă va fi milostenia. (Matei 25, 31).

Ori grija aceasta mare pentru milostenie ar fi fost inutilă într'o societate comunistă. Milostenia presupune cu necesitate absolută, bogaţi şi săraci.

Isus nu cere tânărului bogat dornic să moştenească viaţa de veci, necondiţionată lăpădare de averi: «de voieşti să intri în viaţă ţine poruncile». Şi numai când tinărul insistă, Isus îi recomandă *spre desăvârşire* împărţirea averii la săraci: «de voieşti să fii desăvârşit, mergi, vindeţi averile tale şi le dă săracilor şi vei avea comoară în cer. Apoi vino, urmează mie» (Matei 19, 21). Nici n'a zis Isus că bogaţii nu vor intra în împărăţia cerurilor nici decum, ci numai «cu anevoie va intra bogatul în împărăţia cerurilor» (Matei 19, 23) «Dar la Dumnezeu toate lucrurile sunt cu putinţă» (Matei 19, 26). Nu avuţia în sine e condamnabilă, ci abuzul la care ea te ispiteşte.

Au fost şi bogaţi cari au intrat în împărăţia cerurilor. Sutaşul roman e dat ca pildă de credinţă (Matei 8, 10), iar pe Avram, Isac şi Iacob nu i-a împedecat bogăţia ca să ajungă în

apropierea lui Dumnezeu. Isus n'a respins proprietatea particulară, ci a pretins numai, ca să fie folosită în mod cumpătat, să servească spre milostenie şi spre progres în virtuţi.

b) Proprietatea în învăţătura apostolului Pavel.

Am văzut că Pavel a pretins pe baza legii T. V. şi a cuvintelor Domnului ca munca să fie răsplătită: «ca întru nădejde cel ce ară, dator este să are». Iar răsplata muncii acumulează oamenilor vrednici oarecare proprietate. In toate oraşele pe unde propovăduieşte e primit de creştinii evlavioşi în casele lor, dar nicăiri nu vedem să spună cuiva să-şi vândă casa şi averea.

Chiar când intervine în neorânduiala ce se petrecea în Corint la agape, unde bogaţii îşi duceau mâncare de acasă şi se îndopau deoparte lăsând pe cei săraci să flămânzească uitându-se la ei, Pavel nu porunceşte bogaţilor să-şi împartă averile, ci numai să evite aceste scandaluri: «au doară n'aveţi case să mâncaţi şi să beţi»? (I Cor. 11, 22).

Impotriva furilor cari atentează la avutul altora se exprimă cu toată energia şi-i pune deavalma cu cei mai mari păcătoşi, cari nu vor intra în împărăţia cerurilor (I Cor. 6, 11). Când ia iniţiativa unei colecte pentru creştinii din Ierusalim, nu porunceşte ci roagă cu multă căldură pe creştinii din diferite oraşe să dea fiecare după puterile sale: «Iar pentru milostenia care este pentru sfinţi, precum am rânduit bisericilor Galatiei, aşa şi voi să faceţi».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

«In ziua întâi a săptămânii, fiecare din voi să pună la sine, strângând *ce se va îndura*, ca nu dacă voi veni, atunci să se facă strânsoarea». (I. Cor. 16, 1). Dar Pavel nu cere pentru colectă ultimul ban: «că de este pusă înainte osârdia, după cât are cineva, este bine primită, iar nu după cât n'are. Nu ca să fie altora odihnă iar vouă năcaz, ci dintru întocmire în vremea de acum, ca prisosinţa voastră să împlinească lipsa acelora» (II. Cor. 8, 14). «Fiecare să dea precum se îndură cu inima, nu dintru mâhnire, sau de silă, că pe dătătorul de bună voie îl iubeşte Dumnezeu».

Pavel a botezat şi oameni bogaţi şi săraci: a botezat pe mai marele sinagogii din Corint, pe Crisp, pe proconsulul din Cipru, Sergiu Paul, pe Dionisie Areopagitul, predica sa a pătruns cu succes până în palatul împărătesc din Roma. Nicăiri însă nu se spune că ar fi cerut dela cei botezaţi renunţarea la averi.

Intre sfaturile trimise Colosenilor este şi următorul: «Slugi ascultaţi pe stăpânii voştri cei după trup întru toate, nu numai înaintea ochilor slujindu-le, ca ceice vor să placă oamenilor, ci întru dreptatea inimii, temându-vă de Dumnezeu» (Colos 3, 22). Tesalonicenilor le zice: «Să nu treceţi, să nu lăcomiţi în lucru asupra fratelui vostru» (I. Tes. 4, 6). Intre condiţiunile pe cari le impune celor cari doresc să ajungă prepoziţi bisericeşti este şi următoarea: «Casa sa bine să-şi chivernisească, ficiori având ascultători cu toată cucernicia. Că de nu ştie cineva a-şi chivernisi casa sa cum va purta grije de Biserica lui Dumnezeu?.» (I. Tim. 3, 45).

Tot acelora le impune să nu fie agonisitori de dobândă urâtă (I. Tim. 3, 4). Credincioşilor le dă grije să ajute pe văduve: «Iar de are vreun credincios sau credincioasă văduvă, să le ajute lor, şi să nu se îngreuneze biserica» (I. Tim. 5 16). Şi iarăşi le spune sclavilor: «câţi sunt robi sub jug, pe stăpânii lor de toată cinstea vrednici să-i socotească, ca să nu se hulească numele lui Dumnezeu» (I Tim. 6, 1). Aceeaş ideie o întâlnim şi în epistola către Filimon, căruia îi trimite înapoi pe sclavul fugit, după ce l-a încreştinat.

Dela bogaţi pretinde numai virtuţi creştineşti: «celor bogaţi în veacul de-acum porunceşte să nu se înalţe cu gândul, nici să nădăjduiască spre avuţia cea nestătătoare, ci întru Dumnezeul cel viu, care ne dă nouă toate de prisosit spre desfătare, să facă lucruri bune, să se îmbogăţească întru fapte bune, să fie lesne dătători; împărtăşitori agonisindu-şi lor şi temelie bună în veacul cel viitor, ca să ia viaţa cea veşnică» (I. Tim. 6, 19).

c) Proprietatea la ceilalţi apostoli.

In epistolele lui Petru nu găsim nici o menţiune despre muncă şi proprietate pentrucă atenţia lui se îndrepta asupra altor lucruri, dar el recomandă credincioşilor să citească cele scrise de Pavel. Apoi însaşi persoana lui Petru ne dă un exemplu de muncă — era pescar — şi de proprietate — avea casă în Capernaum (Mc. 1, 29). Iacob spune bogatului; «şi cel bogat întru smerenia sa; căci ca floarea ierbii va trece» (1, 10). Necesitatea faptelor bune o întăreşte cu un exemplu: «că de va fi fratele sau sora goi şi lipsiţi de hrana cea de toate zilele şi va zice

lor careva dintre voi: mergeţi cu pace, încălziţi-vă şi vă săturaţi şi nu le-ar da lor cele de treabă trupului, ce folos ar fi?» (2, 15). Existenţa şi nereprobarea principială a bogăţiei e evidentă. Altfel ar fi fără rost atâta insistenţă asupra faptelor bune Peste tot Iacob are cuvinte grele pentru bogaţi dar aceasta nu din cauza bogăţiei în sine, ci numai pentru că se folosesc de bogăţie spre nedreptăţirea altora. «Veniţi acum bogaţilor, plângeţi şi vă tânguiţi de necazurile ce vor să fie asupra voastră. Iată plata lucrătorilor celor ce au secerat ţarinele voastre, care o opriţi, strigă şi strigările secerătorilor în urechile Domnului Savaot au intrat» etc. (5, 1).

Ioan, apostolul iubirii, n'a condamnat nici el proprietatea ci a cerut numai bogaţilor să facă milostenie: «iar celce are bogăţia lumii acesteia şi vede pe fratele său având trebuinţă şi îşi închide inima sa despre dânsul cum rămâne dragostea lui Dumnezeu întru dânsul? Fiii mei, să nu iubim cu cuvântul, nici cu limba, ci cu fapta şi adevărul» (I Ioan 3, 17, 18).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

d) Proprietatea în primele comunităţi creştine.

Aci e locul să luăm în consideraţie afirmaţia unor fruntaşi de ai socialismului: Bernstein şi Kautsky, («Die Vorlaufer der neureren Sozialismus» Heft 1 S. 26) după care în primele comunităţi creştine exista un comunism de consumaţie, de întrebuinţare.

Să citez după ei: «Starea de-atunci a producţiei cerea proprietatea privată a mijloacelor de producţie şi creştinii nu puteau face excepţie. Ei trebuiră aşadar să tindă la realizarea unei combinări între proprietatea privată şi comunism. Aceasta se făcu aşa, că se lăsă fiecăruia proprietatea mijloacelor de producţie şi se ceru comunismul mijloacelor de consumaţie». «Posesorii trebuiau să-şi menţină mijloacele de producţie şi să le întrebuinţeze, — înainte de toate pământul — ceeace însă aveau şi câştigau — trebuiau să le pună la dispoziţia comunităţii» (luate din cartea lui A. Winterstein: Die christliche Lehre vom Erdengut p. 134).

Că lucrurile nu s'au petrecut tocmai aşa, ne asigurăm chiar din informaţiile pe cari ni le serveşte F. A. despre comunitatea

din Ierusalim la care s'au gândit mai mult socialiştii. In comunitatea creştină primitivă din Ierusalim nu exista o dispoziţie precisă pentru vinderea averilor, ci aceasta o făceau creştinii din entuziasmul iubirii, propriu oricărei închegări sociale, la început. Că nu era o constrângere pentru vinderea averilor ne-o dovedeşte apostrofarea pe care o face Petru lui Anania pentrucă minţise şi ascunsese din preţul ţarinii: «Anania, pentruce a umplut satana inima ta, să minţi tu Duhului Sfânt şi să ascunzi din preţul ţarinei? Au nu sămânând ţie rămânea? şi vânzându-se, întru a ta stăpânire era? Pentruce ai pus întru inima ta lucrul acesta? N'ai minţit oamenilor ci lui Dumnezeu» (F. A. 5, 3 ss.). Şi apoi dacă toţi creştinii şi-ar fi vândut averea în comunitatea din Ierusalim, nu s'ar fi menţionat cazul lui Barnaba, care şi el şi-a vândut ţarina, ca pe un lucru demn de remarcat. (F. A. 4, 36). Dar chiar aceste vânzări nu confirmă nicidecum teza lui Kautsky ci mai vârtos dovedesc contrarul. Creştinii din Ierusalim departe de a organiza metodic un comunism al consumaţiei cu păstrarea proprietăţii particulare, aşa ca să fie asiguraţi cu traiul şi pe viitor, ei îşi vând tocmai mijloacele de producţie şi în primul rând pământul, ne mai gândindu-se în avântul lor, la viitor. — Şi urmările acestei conduite nepractice i-au şi dus foarte curând la sărăcie extremă, aşa că a fost de trebuinţă să se facă pentru ei colecte între păgâno-creştini.

Despre celelalte comunităţi creştine ştim din cele premergătoare, din colectele ce le face Pavel printre ei, din apelurile lui, ale lui Iacob şi Ioan către bogaţi, că au păstrat proprietatea particulară intactă.

In concluzie n'ar rămânea decât să repet ce am mai spus: creştinismul n-a însemnat o revoluţie economică, ci una morală. Şi numai întrucât o morală superioară influinţează în bine asupra raporturilor economice, creştinismul a micşorat inegalitatea între bogaţi şi săraci. Iar munca pentru «pânea cea de toate zilele» a fost ridicată la loc de cinste prin porunca: «cine nu lucrează să nu mănânce».

D. Stăniloaie.

Fr. W. FOERSTER.

O adunare muncitorească.[1]

Intr'un oraş mare izbucnise războiul civil. După lupte înverşunate armata ieşise învingătoare; peste două mii de muncitori zăceau morţi pe străzi; mulţi fură împuşcaţi la zid. Văduvele şi orfanii erau istoviţi de atâta plâns. De-atunci domnì o desăvârşită linişte externă: morţii păreau uitaţi, pe mormintele lor a înflorit scumpia şi vremile vechi de pacinică împreună lucrare şi bună înţelegere păreau a se fi 'ntors. In luna Noemvrie, când căzu cea dintâiu zăpadă, se ţinu o adunare muncitorească; teza: lupta de clasă.

Un pantofar făcu apologia împăcării claselor: «Cine doreşte pacea lumii, acela trebue să dorească şi pacea dintre clase. Vecinicul murmur, vecinica frecare, vecinica ură şi vrăşmăşie dintre clase nu este nici măcar practică, ea loveşte mai mult în popor decât în singuraticul cetăţean».

După ce oratorul nostru îşi isprăvi discursul, se ridică un tinăr cu înfăţişare de om pătimaş, strigând cu voce tremurătoare lumii imense de ascultători: «Tovarăşi! Fleacurile ce le-am auzit adeneori sunt elucubraţii ale unei desăvârşite lipse de carecter. Ele nu sunt nici măcar creştineşti, întrucât creştinismul însemnează iubire până dincolo de mormânt; iar oratorul de mai nainte n'are nici o dragoste pentru fraţii şi surorile noastre călcate'n picioare; el a trecut peste osânda lor tot aşa de repede ca şi călăul. Tovarăşi! Celuice-a văzut grozăvia măcelului săvârşit, îi ajunge pentru toată viaţa! Am văzut cât de despreţuită este viaţa noastră, nime nu se uită la lacrimile femeilor şi ale copiilor. Cine a fost martorul acestor grozăvii şi mai are cel puţin o umbră de dragoste pentru popor, acela trebue să urască şi să ceară răsbunare — cât va avea o inimă în pieptul său. Care dintre noi ar putea uita vr'odată pe copiii şi părinţii

[1] Din cartea *«Hristos şi viaţa omenească»*, partea II, în româneşte de N. Colan. Sibiu 1926. Preţul lei 65 (Edit. traducătorului).

zdrobiţi în picioare? Nime nu s'a întrebat de sănătatea noastră, nime nu s'a gândit că şi noi avem lipsă de ore libere, nime nu s'a interesat dacă ducem şi noi o viaţă demnă de-un om. Nu, noi am fost pur şi simplu striviţi şi aruncaţi la o parte. Tovarăşi! Aş fi un om de nimic, un şarlatan, dacă aş dori împăcare cu această hoardă desumanizată. Nu! Ci ura mea înflăcărată este dragostea mea pentru dreptate, ura mea este credinţa faţă de părinţii mei lepădaţi, ura mea sunt eu însumi, eu, desmoştenitul, uitatul, exploatatul, eu, căruia mi s'a furat tinereţa şi fericirea. Tovarăşi! Daţi-i dracului pe toţi propoveduitorii împăcării! Cine în loc de răzbunare predică pacea, este un trădător faţă de sine însuşi, faţă de popor şi faţă de umanitate!"

Cuvintele din urmă au fost acoperite cu un formidabil val de aplauze cari au durat câteva minute. Doi sectari comentau la o masă lăturalnică cele două vorbiri. Cel mai tinăr zise: «Tot a fost bine; punctul de vedere creştin a fost reprezentat odată, cel puţin dintr'o lature».

— De care orator vorbiţi? — întrebă sectarul mai vârstnic.

— De pantofar, fireşte.

— Greşiţi, răspunse sectarul mai vârstnic; tocmai în imnul urei se ascundea mai mult creştinism decât în cuvintele pacifice. Pantofarul este un simplu materialist al împăcării. Evanghelia lui nu izvoreşte nici din adâncime, nici din sferele înalte. Dreptul făcătorului de pace nu-l are decât acela, care înţelege ura până'n cele mai adânci temelii ale ei, şi care simte totuş că groaza omului de om nu e ultimul cuvânt al vieţii terestre. Pantofarul vorbeşte despre pace fără a cunoaşte marile drepturi ale războiului. El nu vede înfricoşatele conflicte ale vieţii, prăpăstioasa deosebire dintre bine şi rău, dintre cuviinţă şi bădărănie, el nu cunoaşte mânia aprinsă împotriva nedreptăţii reci şi triumfătoare, el nu cunoaşte realitatea şi necesitatea covârşitoare a împărecherilor omeneşti, el vrea să realizeze o unitate comodă, cu uşurinţa cu care coase la olaltă cele două părţi — talpa şi carâmbul — ale unei cisme. Dar o asemenea împăcare nu e bună de nimic. Iată ce vă spun: Cine

nu s'a coborât cu sufletul milostiv până în iadul adânc al exploatării, cine n'a văzut ce însemnează pentru „cei de sus» viaţa unui salariat, cine nu cunoaşte trufia şi răceala sufletească a oligarhiei îmbuibate, să facă bine şi să nu mai vorbească de împăcare. Pacea lui Hristos nu isvoreşte din laşitate, ci din foc. «Foc am venit să aprind pe pământ şi iată, el arde!» Ei, care dintre cei doi oratori stă mai aproape de focul acela?

Convorbirea celor doi oameni fu întreruptă de sunetul clopoţelului şi un nou orator apăru la tribună. N'a mai vorbit la nici o întrunire publică. A început cu o voce de aramă şi cu expresia unui încătuşat:

«Cuvintele rostite de înaintaşul meu la tribună sunt smulse din sufletul meu. Aşa a vorbit tatăl meu, aşa a vorbit moşul meu, aşa îşi blastămă de generaţii întregi proletariatul cumplita sa soartă. Da, pentru «cei de sus» viaţa noastră nu valorează mai mult decât cărbunii de piatră cu cari îşi alimentează cazanele lor. Cine, ştiind acest lucru, vorbeşte totuşi aşa de simplu de împăcare, acela are cu adevărat o inimă de piatră şi nu de creştin. Dar, tovarăşi şi tovarăşe de suferinţe ale sistemului de muncă modern, ucigător de suflet — îngăduiţi-mi o întrebare. Ascultând, cu răsuflarea oprită, pe antevorbitorul meu care-a expus cu atâta măestrie starea adevărată a lucrului, mi-a răsărit în minte gândul: îşi va da el oare seama şi de urmările strălucitelor sale expuneri? Aşteptarea mi-a fost zadarnică. Consecinţa care izvoreşte logic din tot ce a spus, pe care o aşteptam eu cu inima îndurerată de tot ce am văzut şi am trăit, după cum aţi aşteptat-o şi dumneavoastră — eu ştiu, chiar dacă dumneavoastră nu ştiţi — n'a urmat! Care este încheierea pe care a uitat s'o scoată, care este linia pe care a uitat s'o tragă şi care este suma pe care n'a făcut-o oratorul nostru? Cântând imnul urei, el a încremenit în această atitudine; el n'a urât destul, pentrucă el a urât răul numai în duşmanul său, nu însă şi în noi, în mine, în el însuşi: el n'a rostit vorba cea mare, izbăvitoare, care trebuia să vină totuşi ca o ploaie după tunet. El n'a spus că proletarul nu trebue să facă ceeace din propria lui experienţă ştie că este distrugător;

el n'a spus că proletarul trebue să facă tocmai contrariul pildei ce i-a servit-o clasa dominantă. El trebue să urască fundamental egoismul şi lăcomia de a domnì, spiritul de clasă şi de partid, încât să nu mai îngădue cu nici un preţ pătrunderea acestuia în sufletul său. El trebue să fie pilda vie a unui nou duh de viaţă: prin fapte, prin vorbe, în viaţa familiară, în viaţa profesională, în organizaţie. Numai această pildă poate mântui lumea. Cine sângerează, cu trupul şi cu sufletul, dintr'o mie de răni pricinuite de răutatea şi tirănia omenească, acela nu poate continua şi eterniza tocmai ceeace a recunoscut că este blăstemul lumii. Nu, ci tocmai *noi*, jertfa omenirii desumanizate şi nebune, trebue să fim purtătorii umanitarismului şi ai desarmării desăvârşite; noi trebue să ne desarmăm vorbele şi programele noastre; numai astfel vor fi răzbunaţi morţii noştri.

«Numai astfel va primi un sens uman viaţa obidită a moşilor şi strămoşilor noştri, numai astfel vom putea pregăti şi pentru copiii noştri o viaţă mai bună, decât care ne-a fost hărăzită nouă. Celce înţelege lăuntric spusele mele şi celce urăşte răul cu atâta înverşunare încât nu mai vrea să facă tovărăşie cu el în nici o împrejurare şi cu nici un scop, va înţelege odată într'o lumină cu totul nouă şi Evanghelia; el va pătrunde atunci ca prin minune adevărul, că *numai Hristos a elaborat planul întreg al luptei împotriva răului, numai El l-a vrut şi l-a realizat până la sfârşit. Şi că tocmai de aceea adevărata revoluţie universală şi adevărata victorie a lumii nouă asupra celei vechi nu poate veni decât dela Mântuitorul lumii.* Noi purtăm cu toţii sarcina moştenirilor de alaltăieri, de ieri şi de azi — pilda cea rea a trecutului ne determină faptele şi ne sfătueşte vorbele. Numai El e vecinic ziua nouă a omenirii, numai El ne eliberează din cătuşele trecutului; de aceea El este singurul izbăvitor al celor năcăjiţi şi însărcinaţi, cel mai adânc şi cel mai adevărat interpret la protestului lor împotriva realităţii triste; El singur este cârmaciul sigur care ne conduce într'o lume mai bună!»

BCU Cluj - Central University Library Cluj

Nivelarea deosebirilor sociale.

O societate de oameni era adunată la ceaiu într'o grădină mare. La sfârşitul mesei observai, cum o doamnă aduna discret şi iscusit vasele celorlalţi — uşurând astfel slujba servitoarelor. Nici odată nu voi uita expresia feţii servitoarei care a dus vasele. Nici un bacşiş n'ar fi putut egala acest simplu ajutor dat: Contrastul dintre stăpân şi slugă a fost nivelat discret, aproape ca printr'o pildă, fără fast şi fără discursuri solemne; problema socială n'a fost deslegată, problema salarului n'a fost atinsă, lupta de clasă n'a fost desfiinţată. Se întâmplase un lucru cu totul neînsemnat şi totuşi foarte mare: se manifestase o simţire superioară, care singură e 'n stare să tâmpească acul diviziunii muncii şi să împiedice sau să domolească tensiunile şi vrăşmăşiile amare ce le zămislesc privilegiile, în sufletele oamenilor. Fuga de slujire şi setea după aşanumitele «ocupaţii nobile» niciodată nu s'ar fi desvoltat aşa de mult, dacă raportul dintre servitori şi serviţi ar fi fost determinat mai mult de căldura inimei. A fi servit trece drept un semn al unei situaţii superioare. In aceste cercuri «superioare» nu odată-ţi este dat să vezi oameni, cari tocmai când sunt serviţi ţin să-şi arete trufia faţă de ceice-i servesc. O nobilă japoneză face compliment *Mensenger boy-ului* unui hotel, când îi dă acestuia o 'nsărcinare. O face pentru a cinsti serviciul şi a retuşa umilirea: ce e drept *noi* suntem creştini şi avem neasemănata pildă a spălării picioarelor; dar la noi Hristos este numai în biserică — şi nu-i de faţă atunci când se adună vasele, când se dă bacşişul, când se curăţă ghetele, când se duce geamantanul, şi când se petrec alte lucruri mărunte... Totuşi aceste mărunţişuri alcătuesc cuprinsul vieţii şi o religiune rămâne moartă, dacă acestor lucruri cotidiane nu le împrumută stilul mare al unei simţiri şi cugetări superioare. «Nu uita micile dovezi cotidiane ale unei inimi iubitoare — zice un sfânt spaniol — căci ele înmoaie sufletul».

Trad. de N. Colan.

Societatea anglo-continentală.[1]

Domnului Director al „Uniunei creştine".

Doresc să Vă exprim simpatia, pe care a simţit-o lumea în Anglia în urma silinţelor încercate de *Uniunea creştină* în scopul de a restabili unitatea în sânul Bisericii lui Hristos. Nici o cauză nu poate fi mai nobilă, decât aceea, pe care aţi început a o susţine; nici un obiect nu-i mai mare, decât acela, pe care Vi l-aţi propus. Eu rog pe Dumnezeu să Vă vie într'ajutor.

In timp ce Vă scriu astăzi, am mai ales intenţia, să trag atenţia cititorilor voştri asupra *Societăţii anglo-continentale.*

Această societate s'a întemeiat, sunt 6 ani, cu un îndoit plan: întâiu, de a face cunoscute pe continent principiile Bisericii anglicane, şi al doilea, care este acelaş cu cel al *Uniunii creştine*, de a lucra în vederea unirii Bisericii lui Hristos, luând de bază principiile Bisericii primitive.

Iată regulamentul, pe care l-a admis societatea, când avea cam doi ani de existenţă:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Scopul acestei societăţi este să expună principiile Bisericii anglicane, doctrina ei, disciplina şi statutele ei, şi să le facă cunoscute pe continentul Europei şi până la marginea lumii, mai bine (cunoscute), decum au fost ele până acum.

Nu se poate, din nenorocire, trage la îndoială, că Bisericile catolică-romană şi protestante ale Apusului ar avea nişte idei foarte falşe despre adevăratul ei caracter, şi că cele ale Răsăritului ar ignora-o în ceeace o priveşte.

Fiii Bisericii noastre n'ar fi ei oare vinovaţi, dacă n'ar depune oarecari străduinţe pentru a risipi aceste idei false şi aceasta ignoranţă? Aceasta indiferenţă ar putea oare fi compatibilă cu adevărata şi leala dragoste, pe care ei sunt datori să o aibă faţă de mama lor spirituală, sau cu zelul cald, pe care se cade a-l arăta pentru adevărurile divine? Dacă noi iubim într'adevăr Biserica Angliei, nu este oare o datorie pentru noi să o apărăm împotriva cunoştinţii imperfecte a principiilor sale?

Dacă noi suntem siguri, că ceeace învaţă ea este adevărul lui Dumnezeu în curăţenia lui, nu trebuie oare să oferim lumina exemplului său celorlalte Biserici romană, protestante şi orientale?

[1] Din scrisoarea unui englez.

Societatea anglo-continentală se compune din bărbaţi bisericeşti englezi, scoţieni, americani. Ea nu vrea să treacă nici dincolo, nici să rămână dincoace de întregimea învăţământului Bisericii anglicane. Ori-care ar fi rezultatul, pe care poate ea nădăjdui a-l obţine asupra streinilor, ea se va strădui să răspândească expunerea sinceră şi leală a principiilor anglicane, fără a ascunde diversităţile, care există printre noi şi între noi şi celelalte comunităţi creştine.

Societatea aceasta are acea credinţă, că: dacă va fi vr'odată restaurată unitatea în sânul creştinătăţii, astăzi atât de împărţite, aceasta se va face prin mijlocirea comunităţii anglicane, şi pe bazele credinţii Bisericii anglicane, aşa de strâns împreunate cu credinţa Bisericii primitive.

Există în Franţa, în Germania, în Spania, în Italia şi în America de sud o şcoală de *primitivişti*, care a învăţat a nu se încrede în teoria papală despre unitate. Societatea este dornică să lucreze împreună cu ea într'o înţelegere comună, făcând cunoscute celece crede ea a fi mai de folos. In acelaş timp ea vrea să dea a se înţelege, că obiectul ei nu este de a face prozelitism individual, ci de a ajuta la reformarea şi regenerarea Bisericilor sau comunităţilor creştine.

Intâiul ei scop, după-cum s'a zis, este de a propaga cunoaşterea principiilor Bisericii anglicane printre aceia, cari astăzi nu le cunosc. O atare cunoştinţă nu poate fi decât un bun rezultat pentru Biserica Angliei; ea mai poate avea şi unul binefăcător asupra celorlalte Biserici naţionale sau corporaţiuni religioase. Fie ca ea să-şi producă roadele ei legitime!

Eu pot, cu toată încrederea, să indic acelora din cititorii voştri, cari ar dori să cunoască adevăratele învăţături ale Bisericii anglicane, publicaţiile societăţii. Cele, care au fost publicate în limba franceză, se găsesc la M. Dentu, galerie d'Orléans, Palais-Royal, Paris. Acestea sunt apărări ale doctrinei Bisericii anglicane asupra tainelor, asupra schismei, asupra ordinaţiunii, asupra Concepţiunii-Inmaculate, asupra mai multor chestiuni privitoare la credinţă şi disciplină. Toate aceste publicaţii sunt scrise de episcopi sau de preoţi ai Bisericii anglicane. Societatea, de către care s'au publicat, stă sub patronajul a nouăsprezece episcopi şi condusă de un comitet din eclesiastici şi din laici, cu trei secretari bisericeşti.

Nu pot, ce e drept, asigura, dacă anglicanii ştiu mai multe decât galicanii, ori galicanii mai multe decât anglicanii; însă ceeace pot spune, este, că *Uniunea creştină* şi *Societatea anglo-continentală* pot concura la acelaş rezultat. Dacă noi ne-am cunoaşte mai bine eu cred, că am lăsa prejudiţiile noastre la o parte şi ne-am împreuna curând unii cu alţii în unitatea credinţii şi a dragostei. I. B.

In legătură cu un pelerinaj la mănăstire.

Cine-şi imaginează gloria de altădată a mănăstirilor noastre, azi, trăieşte clipe de dureroasă decepţie. Adevărate cetăţui ale pietăţii, moralităţii, religiosităţii, ale muncii manuale, dar mai ales intelectuale, între zidurile lor ocrotiau personalităţi, a căror influinţă binefăcătoare îndumnezeia ţinuturi şi vremi. Din umbra lor se ridica dreapta domnilor şi razimul ţării în multe zile grele: vlădica; din penumbra chiliilor lor căldura şi lumina slovei înţelepte; din singurătatea lor înviorarea societăţii, întărirea familiei şi a neamului. Azi, nişte ruini agitate de mici strădanii şi neînsemnate încrucişări de voinţi protivnice cu ale umbrelor marilor înaintaşi, mai fără nici o înrâurire asupra mediului în care trăiesc, ci dimpotrivă stând şi acomodându-se ele frământărilor laice din afară.

O redevenire a mănăstirilor e imperios cerută de vreme şi o încercare două, izolate poate, dar concepute larg de suflete mari de călugări, însufleţite de măreţele zile de glorie şi arzând de dorinţa de mai bine, vor putea să ne concretizeze şi acest vis al multor inimi creştine bune din biserica noastră.

Şi o dovadă despre posibilitatea acestui lucru, şi încă o dovadă în stil mare, a oferit minţii şi ochiului nepreocupat pelerinajul de Sfântă Măria mare la mănăstirea Hodoş-Bodrog, ţinut în zilele de 12, 13 14 şi 15 August. Ce va fi fost acest sfânt aşezământ în vremurile lui de înfloritoare stare materială — nu pot şti. Timpul mai apropiat de amintirea oamenilor din jurul ei ne cere respectul instituţiei. — Vrut-a însă bunul Dumnezeu, şi vrut-a şi Preasfinţitul Grigorie dela Arad, ca aceasta măreaţă singurătate să fie însufleţită de-o inimă capabilă, şi, spre deosebire de multe alte inimi capabile, înzestrată şi de o nobilă strădanie creştinească spre Domnul şi spre fiii

Domnului. Inalt Preacuviosul Părinte Arhimandrit Policarp, stareţul numitului aşezământ, n'a dus între zidurile mănăstirii numai cuvenita evlavie, numai vag şi nedefinit extaz religios, ci a dus şi o stăruitoare putere de muncă, stimulată de bogată experienţă pastorală şi bogată comoară de cunoştinţi din domeniul, căruia s'a dedicat, întovărăşită de un pronunţat simţ practic, şi încălzită de o nemărginită bunătate a inimii faţă de tot ce e curat, înălţător şi binefăcător pentru societatea omenească. Pururea preocupat de o soarte mai bună pentru biserica sa şi pentru credincioşii ei, cu însuşirile sufleteşti ce-l caracterizează, nu e mirare dacă înainte de a se împlini un an dela intrarea sa în sf. Mănăstire Hodoş-Bodrog s'a şi încumetat să încerce în stil mare o refacere a vieţii religios-morale din ţinutul, în care l-a trimis Cel de sus.

E prea de vreme să vorbim de *roade*. Totuşi rezultatul la care a ajuns ne îndreptăţeşte să întrezărim multă mângâiere pentru părintele Arhim. Policarp şi multă influinţă binefăcătoare pentru masele de ortodocşi din părţile arădane şi bănăţene.

O bucurie neţărmurită şi o potenţare a entusiasmului lor pastoral m'a izbit ca primă impresie din partea preoţimii chemate să munciască împreună pe un teren, unde nu s'a gândit nimeni până acum, să-i pue organizare la contribuţie; toţi au plecat profund mulţămiţi şi recunoscători păr. Policarp, promiţându-i că glasul lui va fi ascultat şi urmat de ei ori de câte ori le va putea da prilej să munciască împreună pentru Christos şi pentru ceice cred în El.

Să nu fi avut pelerinajul decât această lature, şi pentru noi şi zilele noastre era de ajuns, ca să se facă neşters din suflet. — Dar adăugaţi căldura şi bucuria, pe care au simţit-o cu acest prilej cei peste 15,000 credincioşi veniţi din diferite părţi, dela mari depărtări, pe jos, în convoiu de închinători! Armonia şi căldura sufletului preoţilor s'a coborât ca o rouă binefacătoare, în miez de vară secetoasă, asupra creştinilor, cari au simţit-o, au reţinut-o şi au dus-o cu ei. — Dar bucuria întâlnirii dintre ei! — Nu pot apoi uita setea cu care sorbiau pelerinii cuvântările preoţilor. Douăzeci şi una de cuvântări urmărite cu viu interes! Cât de neîntemeiate sunt afirmaţiile celorce spun că poporul nostru se plictiseşte la cuvântări! E adevărat, că au fost aleşi cuvântătorii cari se bucurau de oare care nume pe acest teren. Şi dacă au fost momente, în cari

ascultătorii au trecut prin puternice emoţii, cum s'a putut convinge oricine a fost de faţă, — e peste putinţă ca acele emoţii să nu fi lăsat urme binefăcătoare, cari se vor manifesta în viaţa de toate zilele a celorce le-au avut. — Iată o altă lature de bine a pelerinajului dela Hodoş-Bodrog.

Abia acum mă întorc la cele ce s'au mai practicat în măsură mai mică şi în trecut la pelerinajele dela H.-Bodrog: slujbele. Oameni, cari nu s'au spovedit şi cuminecat niciodată, cuprinşi de elanul de însufleţire religioasă a mulţimii, aici au ieşit din indiferenţă ori din starea lor de îndărătnicie. La noi e lucru rar să se spovedească câteva mii de credincioşi şi să se cuminece la o sărbătoare 2200 (douămiidouăsute), ca să nu mai vorbesc de miile cari au primit taina sf. Maslu şi şi-au mângăiat şi întărit sufletul prin puterea altor slujbe. Conştiinţa, cu care le-au săvârşit partea cea mai mare din preoţi, şi puterea de mister pe care a vărsat-o asupra lor aşezământul mânăstiresc, — au avut darul să fortifice şi viaţa foarte multor intelectuali, cari au luat parte, cu atât mai mult a ţăranilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Solidaritatea şi colegialitatea preoţească prin puterea muncii săvârşite împreună, solidaritatea şi întărirea conştiinţii creştinilor ortodocşi, înviorarea cugetării şi simţirii lor religioase prin puterea cuvântului lui Dumnezeu, rostit cu autoritate şi convingere, şi prin binefăcătoarea lucrare a tainelor dumnezeeşti, sunt efectele pelerinajului de sf. Mărie dela H.-Bodrog din anul acesta. Şi toate isvorâte din entuziasmul unui avântat suflet pentru lucrul Domnului!

Ceeace s'a făcut la sf. Mărie, va câştiga, în intenzitate, profunditate şi trăinicie prin pelerinajele ce vor urma. Nu peste mult apoi, cred se va putea vorbi de *roade*. Şi noi dorim din toată inima acele zile.

Scriind aceste rânduri, gândul meu a cutreerat mulţimea de mănăstiri din ţară şi timpul lor de glorie. Lucrul bun dela H.-Bodrog nu le spune oare ceva şi lor? Căci dacă nu-i acesta rostul lor, care le poate fi, şi prin ce mijloace s'ar putea reface viaţa religios-morală a mulţimii din zilele noastre, şi ce altceva ar putea redeştepta duhul, care încălzia pe vremuri înlăuntru şi afară de zidurile lor?

Pr. Gh. Maior.

Forme nouă pentru misionarismul nostru.

Viaţa este o continuă creaţie. Cu cât e trăită mai intens, cu atât manifestările ei sunt mai variate. A trăi cârmuit de spirit evanghelic, înseamnă a te birui pe tine omul vechiu şi a da avânt vâltorilor morale din tine. Lumea râvneşte şi aleargă după variaţii şi misionarismul nostru nu poate dobândi suflete pentru împărăţia lui Dumnezeu, decât dacă se acomodează acestei neostoite dorinţi de variaţie.

De aceia, alături de teatre şi sale de conferinţe, alături de cinematografe şi săli de sporturi, Biserica cea activă trebue să-şi aibă mijloacele ei de stăpânire duhovnicească în afară de ceasurile serviciilor liturgice.

In acest scop au luat fiinţă cercurile religioase. Adunările acestea apropie pe clerici între ei şi-i face, să se desăvârşească unul pe altul în servirea faţă de Isus, începutul şi sfârşitul fiinţei omeneşti. Şi, odată cu clericii, se umplu de iubire toate vasele alese ale bisericii, în sânul căreia ucenicii lui Isus — mireni şi clerici — se disting prin iubirea reciprocă şi iubirea pentru bine.

Care-i scopul şedinţelor cercurilor religioase? Cercurile religioase contribue la cunoaşterea realităţilor vieţii, pe deoparte — şi înfăptuesc zidirea noastră sufletească, pe de altă parte.

Viaţa trăită descopere realităţile. Şcoala nu poate crea esactă realitatea vieţii pastorale. Trebue un contact viu şi constant cu viaţa pastorală, pentruca, odată cu vârsta, să sporească şi experienţa pastorală.

Abia la sfârşitul activităţii Domnului, au priceput ucenicii ce însemna realitatea nouă, pe care o aducea Hristos în lumea veche.

Dar, numai cu realitatea vieţii de preot din satul tău, nu poţi fi un destoinic apostol. Trebue să cutreeri

BCU Cluj / Central University Library Cluj

satele, aşa precum odinioară Isus, cutreera satele Palestinei, pentruca să cunoşti viaţa poporului în realitatea ei. Numai această cunoaştere îţi poate da curaj, ca să birueşti firea lucrurilor şi piedecile lumii. Din Magdala te va întimpina o Magdalenă demonizată în păcatele ei. Din Arimatheia te va urmări pe coastele Golgotei, un sfetnic cuvios şi cu chip frumos. Din Ierusalimul disputelor religioase te vor sfredeli privirile sfioase ale unui Nicodem dornic de renaştere spirituală. Din Capernaum te va chema grăbit un sutaş evlavios. Din Gadara vor striga după tine demonizaţii: «ieşi dela noi!»; iar din Tirul păgân vor apela la tine stăruitor, ca la un izbăvitor, cananeence credincioase, care-ţi vor spori curajul pastoral.

Iată cu ce te poţi alege din cunoaşterea realităţilor vieţii religioase morale sau sociale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar, gândeşte-te. Programa şi esenţialul unei şedinţe religioase constă din predică, lecturi, recitări şi coruri. Intrând în angrenajul acesta cultural, învăţând pe alţii, te înveţi pe tine; citind pentru alţii, citeşti pentru tine; ascultând pe alţii înveţi, să te faci ascultat.

Iată ce înseamnă a te sârgui pentru zidirea sufletească a ta şi a gloatelor! Cum pot neamurile să ştie de Hristos, dacă nu li se predică? Cum pot să auză de Hristos, fără predicatori? (Rom. 10, 14). Cum poţi, să faci pe alţii să ştie ceva, dacă tu singur nu ştii? Nu toţi pot fi scriitori, dar toţi trebue să fie predicatori. Nu toţi apostolii au scris; dar negreşit lumea veche a fost adusă la picioarele lui Isus, pentrucă toţi au predicat. Avea dreptate Irineu († 202 în Lyon) când zicea: «Neamur le au crezut în Hristos, fără cerneală şi hârtie».

Cercurilor religicase le revine marea datorie de a crea o conştiinţă misionară între slujitorii altarului, armonizându-le şi cunoştinţele şi mijloacele de luptă şi tac-

tica strategică a misionarismului, atât de unitar, încât în acţiunile lor să fie una, precum una este acţiunea Tatălui şi a Fiului.

Nu vei putea preţui osteneala pastorală a cuiva, atâta vreme cât tu nu cunoşti zăduful zilei şi pânea amară a muncitorului, prin propria ta experienţă personală.

Deci: cunoşti realitatea, voeşti s'o regenerezi.

N'o cunoşti, continui să dormitezi. Dar, «a voi intens, să regenerezi, constitue de fapt o mare victorie». (Dr. Frumuşeanu). Victoriile nu se câştigă decât cu curaj şi îndrăzneală. Cine-i fricos şi nu cutează să iasă la luptă cu platoşa evangheliei, acela trebue să-şi amintească dictonul: «funcţiunea creează organul» şi că, principiul acesta biologic aplicat unui gângav a născut un Demosthene. Biserica românească pentru unificarea deplină a aspiraţiilor fiilor săi, are nevoe de mulţi Demostheni. Ea nu-i poate avea numai din rezervele şcolii, nici numai din gradele vieţii parohiale. Sigur însă şi-i poate dobândi din concursul experienţelor reciproce ale clericilor hotărâţi, să se sprijine unul pe altul în tovărăşiile numite «cercuri religioase».

Econom **A. C. Cosma.**

Ortodoxia în Maramureş.

Atât vitregia vremii cât şi propaganda catolicismului n'a cruţat nici acest ţinut al Maramureşului, care în mare parte este locuit de adevăraţi Români, cari ştiu să ţină cu sfinţenie la tot ceeace e părintesc, ce strămoşii lor le-au lăsat ca moştenire; şi singura lor preocupare este de a da acest avut sufletesc — credinţa — neştirbită fiilor şi nepoţilor lor. Propaganda catolicis-

mului din fosta Ungarie observând această rezistenţă a Românilor şi pentru a putea înlătura acest mare obstacol ce se punea de-acurmezişul propagandei lor, încercase prin mijloace diabolice să-i înstrăineze pe Români dela strămoşeasca lor credinţă şi astfel i-a despoiat pe vechii proprietari de averile lor lăsându-i în neagră mizerie, goi şi lipsiţi de cel mai mic ajutor, încât erau siliţi să-şi pună pe piaţă propriile energii — asemenea mărfurilor — devenind astfel zilerul, ba chiar sclavul străinului.

Aceste vremi de bejenie mai continuă şi astăzi, unde străinii imigrând în dragă voie, fără întrerupere şi sistematic, se pun drept stăpâni pe avutul ţării şi Românul e silit să-şi lase nevasta şi copiii pustii; iar el cutreeră alte ţinuturi pentru a-şi astâmpăra foamea. Această plagă a propagandei catolicismului trecător, care cu cât se tindea la suprafaţă cu atât sărăcea în fond, a devenit azi o panglică incoloră, o haină rea, ce în urma purtării forţate, începe să se desfacă dela sine. Catolicismul în graba lui de a cuceri şi de a-şi mări cifrele credincioşilor, n'a întârziat să zidească pe nisip şi după cum dovedeşte timpul de faţă a clădit deasupra vulcanului care în urma erupţiei a început să prăbuşească toată propaganda pripită.

Azi conştiinţele se primenesc şi cer revenirea la credinţa strămoşilor. Acest glas al vremii care încearcă a introna din nou credinţa veacurilor străbune, a pătruns chiar şi până în cele mai întunecate colţuri ale patriei noastre.

Conştiinţele nealterate sunt pătrunse de forţa şi sensul cuvintelor marelui vizionar care a zis: «trecutul ni l-a dat Dumnezeu, iar prezentul noi trebue să ni-l câştigăm». Nu cu întârziere s'a deşteptat şi Maramureşul, unde cu multă însufleţire s'a înfipt steagul ortodoxiei

pe creştetul munţilor la umbra brazilor seculari, în vecinătatea cerului senin.

Aceşti ostaşi ai credinţei (din Borşa) imploră graţia divină şi sprijinul statului, pentru a putea ridica un altar sfânt, unde să aducă jertfă şi laudă Tatălui ceresc şi ca acest altar să le fie ca un scut măreţ în vremile de primejdii şi de grele încercări. Cerem deci cu căldură creştinească statului, ca unui ocrotitor, să trimită ajutorul său şi în acest pământ binecuvântat de Dumnezeu, pentru a încuraja poporul strădalnic în lupta lui creştinească şi pentru a-i înlesni tot mai mult înaintarea lui spre adevăr, bine şi frumos.

Virgil Şeuleanu,
paroh, Borşa-Şesul Poeni, Maramureş.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MIŞCAREA LITERARĂ.

Percepţia Misterului, studiu de psihologie religioasă şi misionară de *Prof. Dr. Gr. Cristescu*, Sibiiu 1926. Pag. 40 — Preţul 20 lei (Editura autorului).

Părintele Gr. Cristescu, eruditul profesor al Academiei teologice din Sibiiu, aşa de cunoscut şi apreciat în urma unei serii întregi de cărţi prin care a îmbogăţit literatura noastră teologică, apare de astă dată cu un studiu de psihologie religioasă. Subiectul acestui studiu îl alcătueşte o problemă dintre cele mai delicate: Percepţia Misterului.

Pentru atacarea unei asemenea probleme nu e suficientă inteligenţa cuiva — oricât de ascuţită ar fi ea, — nici erudiţia — oricât de largă ar fi ea. Nu; ci o asemenea problemă reclamă mai presus de toate o sensibilitate internă, o deosibit de profundă intuiţie lăuntrică a realităţilor spirituale. Celce numai cu ajutorul raţiunii încearcă să pătrundă misterul care locueşte întru noi şi ne înconjoară în acelaş timp din toate părţile, acela nu va ajunge să ne poată spune nimic adevărat despre «ceeace — după cuvântul Sf. Apostol Pavel — ochiul n'a văzut, la urechea omului n'a ajuns şi în inima lui nu a pătruns». Fiindcă «raţiunea e incapabilă de intuiţia misterului» — dela sufletul omenesc până la divinitate.

Prin studiul de faţă Părintele Gr. Cristescu a dovedit îndeajuns că are calităţile de lipsă pentru elucidarea — întrucât e cu putinţă — a acestei dificile probleme.

In partea întroductivă a studiului său ne arată realitatea misterului, punând la contribuţie în acest scop cele mai strălucite şi cele mai elocvente mărturii din viaţa marilor mistici ai creştinătăţii, dela Sf. Pavel până la Sadhou Sundar Singh. Dar el nu se razimă numai pe aceste mărturii obiective, ci scoate comori «vechi şi nouă» şi din vasta şi profunda sa experienţă religioasă.

Capitolul despre misticismul contimporan ne dă o icoană clară despre setea metafizică de care este cuprins sufletul veacului nostru. Iar în partea unde vorbeşte despre teologie şi teofilie, subliniând fundamentala deosebire dintre aceste două noţiuni, autorul arată, cu o luciditate magistrală, că numai a doua, teofilia, este puterea creatoare de valori permanente, câtă vreme teologia singură, rezultat al cerebralismului steril, nu poate produce nimic, fiindcă a vorbi despre Dumnezeu nu însemnează totdeauna a iubi pe Dumnezeu. Teologia adevărată izvoreşte din teofilie şi duce la ea.

Dar pentru a da icoana desăvârşită a belşugului de cugetare din broşura de care ne ocupăm, ar trebui citată în întregime. N'o facem, în credinţă că nu se va găsi preot care să nu citească aceste strălucite pagini de apologie a misterului, care în esenţă este o apologie a creştinismului mântuitor.

•

Calendarul foii „Lumina Satelor" pe anul 1927, întocmit de părintele *I. Trifa,* iscusitul redactor al aşa de răspânditei gazete poporale, în colaborare cu păr. *Gh. Maior*, prof. la şcoala normală «Andreiu Şaguna» din Sibiu, a ieşit de sub tipar. Putem afirma, fără nici o umbră de exagerare, că acest călindar este o adevărată comoară duhovnicească în casa oricărui creştin. Intocmit cu priceperea neîntrecută a unor oameni rutinaţi în asemenea lucruri, cel dintâi călindar al «Luminii Satelor» îmbie cititorului pe lângă toate informaţiile de ordin calendaristic, un foarte bogat şi variat material de zidire sufletească. Creştinul care-i va ispiti frumos tipăritele-i pagini va putea soarbe hrană potrivită pentru toate trebuinţele sufletului: Se va lumina, se va mângâia, va râde şi se va veseli. Iscusinţa cu care e întocmit, ca şi preţul cu adevărat popular (15 lei, o carte de peste 120 de pagini) indică cea mai largă răspândire a acestui călindar. Preoţimea noastră va face un lucru deosebit de folositor ajutând pătrunderea călindarului «Luminii Satelor» în casa fiecărui creştin de

sub păstorirea sa. Astfel ea va ajuta răspândirea luminii creştine şi va arăta cinstea cuvenită muncii unor oameni de jertfă.

(Calendarul se poate comanda dela Administraţia foii «Lumina Satelor» Sibiiu). **N. Colan.**

*

Importanţa Sinodului I Ecumenic şi Marile lui personalităţi de Preotul *Iulian M. Constantinescu* — directorul Seminarului teologic din Constanţa, Lei 25.

Cu prilejul comemorării sinodului nicean a apărut şi la noi o întreagă literatură care satisface în primul rând necesitatea unei informaţii mai largi şi mai documentate asupra marei lupte între 2 concepţii deosebite date în preajma secolului al IV-lea.

După lucrarea de mare merit a Părintelui Prof. I. Beleuţă tipărită în revista noastră şi aceia a Păr. Prof. Popovici dela Arad, înregistrăm azi apariţia studiului Păr. Prof. Constantinescu dela Constanţa. Lucrarea are 4 secţiuni: *cuvântul P. Sf. Sale Gherontie*, care rezumă admirabil marile preocupări ale bisericii de-acum 16 veacuri, *Importanţa Sinodului I ecumenic* din punct de vedere: dogmatic, politic şi administrativ, *Marile Personalităţi ale Sinodului*: Arie, Atanasie şi Constantin cel mare, şi Incheierea.

Lucrarea e concepută cu aparat ştiinţific şi e vrednică de toată atenţia celor ce se îndeletnicesc în deosebi cu problemele istoriei bisericii creştine.

Publicarea tuturor studiilor şi articolelor scrise cu acest prilej, într'un singur volum, de către Sf. Sinod ar împlini cu prestigiu o datorie a culturii noastre teologice. — Cuvântările ţinute la Iaşi, la Sibiu, la Arad şi pretutindeni în bisericile şi şcoalele noastre teologice, merită publicitatea într'o măsură mult mai largă.

Ministerul Cultelor ar putea da un preţios concurs acestei iniţiative, prin excelenţă, culturale.

*

Cultul şi Ereziile de *Icon. Dr. Petre Vintilescu*, Piteşti. Preţul 70 Lei.

Lucrarea Păr. Vintilescu este o adevarată revelaţie. Ea salvează în bună parte prestigiul teologiei noastre ortodoxe — de oarece într'o epocă în care biserica protestantă şi cea romano-catolică este preocupată în chip pasionat de problema cultului ca mijloc de spiritualizare a vieţii omeneşti, apare şi la noi un studiu de orientare sigură şi riguros ştiinţifică în materie liturgică. O recomandăm tuturor preoţilor profesorilor şi teologilor noştri, ca o preţioasă contribuţie la deslegarea problemelor misionare ale bisericii şi vremii noastre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Făgăduim o recenzie cu caracter analitic şi critic în numărul viitor al revistei noastre.

*

Fr. W. Foerster — **Hristos şi vieaţa omenească** — partea II, în româneşte de Nicolae Colan. Preţul 65 Lei.

Luptând cu mari greutăţi materiale, pe care le-a biruit însă prin entuziasm şi jertfelnicie, Prof. N. Colan a dat la lumină zilele acestea a doua parte din traducerea merituoasei lucrări a lui Foerster — Hristos şi vieaţa omenească.

Intr'o vreme de cumplită indisciplină etică, cugetarea spiritualistă a lui Foerster ne apare ca o adiere înviorătoare din acea lume lăuntrică a conştiinţei morale rodite permanent din idealismul eroic al Evangheliei lui Isus Hristos.

Caracterul exhortativ şi plastic al gândirii marelui pedagog creştin, face accesibilă lucrarea aceasta oricărei minţi care e deprinsă cu adâncirea serioasă a realităţilor vieţii. Oamenii care-şi interpretează chemarea lor în lumina datoriilor şi răspunderilor morale, vor găsi orientări nepreţuite în această carte.

De aceia o recomandăm din tot sufletul preoţilor, profesorilor şi părinţilor, conştienţi de valabilitatea eternă a idealului spiritual.

*

Arhim. Policarp P. Moruşca — **Cuvântul lui Dumnezeu şi sufletul omului** (Biblioteca Gânduri Creştineşti Nr. 1. — Editura Sf. Mănăstiri Hodoş-Bodrog).

Indrumător entuziast şi devotat al sufletului creştinesc, de ani de zile, Părintele Moruşca, azi stareţul Sf. Mănăstiri Hodoş-Bodrog, se osteneşte pentru lămurirea celor mai bune căi de isbândă şi rodnicie a lucrului duhovnicesc.

După inspirata carte «Feminism şi feminitate», I. P. C. Sa ne dă acum o lucrare de iniţiare în studiul Sf. Scripturi. Scrisă în graiu simplu şi cugetată adânc şi sobru, broşura de faţă e menită să împrăştie îndoelile şi nedumeririle celor ce nu au cunoscut decât superficial şi unilateral puterea tainică a cuvântului Dumnezeesc. — Ea este solia unui suflet răpit de frumuseţile vieţii contemplative, care însă nu despreţueşte lupta dârză pe frontul vieţii misionare. Invăţătura precisă a Bisericii este ilustrată cu pilde din vieaţa oamenilor. Activitatea misionară a preoţilor noştri, dacă ei şi-ar lua inspiraţii din această lucrare, ar avea cu siguranţă prisoselnice roade. — O recomandăm tuturor credincioşilor noştri şi fie ca pilda vredniciei Păr. Stareţ Policarp să găsească următori în toate mănăstirile noastre.

*

Cărţi de muzică: 1. ***Cântece popora'e româneşti pentru cor mixt vol. II de Prof. N. Oancea.*** Preţul Lei 40. (Editura autorului. Sibiiu).

Cunoscutul profesor de muzică, dl N. Oancea a strâns în al II-lea volum 12 cântece poporale, armonizate de dsa pentru cor mixt. Ca maestru al corului Reuniunii de cântări din Sibiiu, dsa a repurtat mari succese cu aceste cântece în care textul literar îşi găseşte o perfectă echivalenţă de inspiraţie în armonie. — Profesorii de muzică şi învăţătorii şcoalelor noastre vor găsi un material ales şi bogat în colecţia dlui Oancea. De aceea o recomandăm cu toată căldura amatorilor de muzică românească.

2. **Cântările Liturgice pentru copii şi popor** de *D. G. Kiriac.* Preţul 25 Lei.

Au fost alcătuite după îndemnul Preafericitului nostru Patriarh pentruca elevii şcoalelor noastre să poată participa activ la sfânta liturgie, din care pricină au fost aranjate pentru o singură voce.

Cartea împlineşte şi o veche dorinţă a noastră. Catiheţii şi profesorii de muzică sunt datori să se folosească fără întârziere de înlesnirea pe care le-o procură cartea maestrului Kiriac.

Prof. Dr. **Gr. Cristescu.**

CRONICĂ.

† Episcopul Teofil. Învăluit în vestmântul auster al renunţării pentru ideal, se strecura discret, ai zice nebăgat în seamă, prin mulţimea lărmuitoare de patimi şi făţărnicii.

Smerit şi blând, vorba şi atitudinea sa creia repede o atmosferă de intimitate şi încredere pe care o respirai cu toată fiinţa ta.

Te simţiai înviorat în preajma sa şi plecai împodobit sufleteşte, cu o experienţă sigură şi cu o învăţătură sănătoasă pentru vieaţă.

Plin de energie în afirmarea convingerilor sale, păstra totuş o rezervă înţeleaptă faţă de frământările zilei, urmând întru totul sfatul Scripturii: «nu vă nădăjduiţi spre boieri şi spre fiii oamenilor întru cari nu este mântuire». Slujba bisericească era pentru dânsul un act intim pornit din adâncul unui suflet robit întreg credinţii şi din înfiorarea unei iubiri care-l însufleţia clipă de clipă prefăcând preceptul moral într'o realitate de fiecare zi a vieţii sale singuratece şi meditative.

Predica sa vădia în formă o frumoasă pregătire literară cu râvnă câştigată printr'o lectură îndelungată, iar în fond o mistuitoare sensibilitate mistică.

N'a avut prea multe bucurii în vieaţă dar şi-a stăpânit durerile cu o mucenicească resemnare.

A fost ascet în trup şi în suflet.

Azi când trupul ostenit de atâtea suferinţe a poposit în pacea ţărânii, împărtăşim sufletului bunului Părinte Teofil omagiul unei senine şi statornice aduceri aminte.

Dumnezeu să-l odihnească în corturile drepţilor!

Prof. Dr. *Gr. Cristescu.*

*

Congresul naţional bisericesc Cea dintâi sesiune ordinară a congresului naţional bisericesc s'a ţinut în Bucureşti între 14 şi 16 Octomvrie cor. într'o atmosferă de caldă armonie şi de deplină înţelegere a problemelor bisericii noastre ortodoxe.

In sfârşit ne-a fost hărăzit de sus să vedem adunaţi la olaltă, discutând calm fără părtinire, conştienţi de marea răspundere ce şi-au luat asupra ca membrii ai înaltei corporaţii, pe cei mai valoroşi bărbaţi ai vieţii noastre publice. Ce bucurie trebue să cuprindă sufletele credincioşilor noştri, că fapta aceasta a rodit din biserica, aceea care a primit datoria să dea pace din pacea Domnului Isus Hristos. Statutul Organic îşi duce roadele binecuvântate şi dincolo de Carpaţi.

Spiritul în care a decurs congresul încă merită să fie relevat. A fost naţional şi ortodox, aşa cum glăsuieşte fiecare mormânt răsărit pe pământul ţării, de veacuri. Problemele: larg privite şi rezolvite, adânc creştineşti şi îmbrăţişând umanitatea fără ca să tradeze naţionalismul. Nu s'a mărginit numai la discuţii de regulamente, ci s'a preocupat şi de opera educativă religioasă (facultatea teologică dela Chişinău) şi de cea caritativă, (conlucrarea preotului la operele sanitare) forţa bisericii ortodoxe în cursul veacurilor. Dacă împrejurări politice au anemiat uneori aceste strădanii ale ei, ele nu i le-au putut scoate din sfera ei de preocupare. Poporul credincios prin reprezentanţii ei a cerut învierea trecutului.

Inălţimea dela care s'au privit chestiunile şi felul cum s'au discutat, distingând, în special pe Inalt Preafericitul Părinte Patriarh, pe Inalt Preasfinţitul Părinte Mitropolit al Ardealului, pe marele profesor şi îndrumător (şi în cele bisericeşti) dl N. Iorga, — au asigurat prestigiul înaltei instituţii, i-au dovedit îndreptăţită, şi rodnică necesară fiinţarea.

Congresul a înfăţişat şi ca alcătuire şi ca duh fericita sinteză autorizată a poporului românesc.

In acest semn vom birui!

*

„Astra" îşi revine, „Astra" creşte. Mihaiu Viteazul trebuia să arate şi Românilor de azi, încotro să-şi îndrepte privirile şi energiile.

Guruslăul dela 1601 a dus «Astra» la Zălau şi i-a spus: «In dihonia zilnicelor noastre preocupări trebue să ne rezervăm zile de reculegere în cari să auzim ca dintr'o cămară ascunsă ***glasul trecutului şi al viitorului***, aducându-ne aminte: ***să ne iubim Românii unii pe alţii*** şi deasupra tuturor zbuciumărilor zilei trecătoare ***să ne încălzim sufletul la razele solidarităţii noastre naţionale***». In fragmentul acesta din cuvântarea preşedintelui «Astrei», a dlui ministru Goldiş, sunt şoaptele tainice ale eroilor români cari şi-au găsit odihna de veci pe acele plaiuri, îndrumând din nou paşii măreţei societăţi culturale spre ţinta pentru care i s'a dat duh de viaţă de către marile figuri de pe la 1860. Şi duhul geniului dela 1600 a ţinut ca în jurul granitului de amintire de pe dealul unde a profetizat prin faptă înfrângerea definitivă a trufiei ungureşti, solidaritatea naţională bazată pe legătura dintre trecut şi viitor să fie şi concretizată aievea prin fiinţa de faţă a reprezentanţilor românismului mai din toate provinciile locuite de Români. Morţii şi-au chemat la mormânt rudeniile cari trăiesc azi. Mihaiu Viteazul a trimis gândul «Astrei» şi la fraţii năpăstuiţi din «fericita» Bolşevicie, aducând de faţă la Zălau şi Guruslău şi Moldoveni de dincolo de Nistru. Basarabia, organizată în cadrele «*Astrei*» a ţinut să participe între alţii prin cel mai înalt şi mai autorizat şef al ei, prin I. P. S. Gurie, prin binecuvântarea căruia s'a cerut coborârea darului Duhului Sfânt asupra lucrărilor «Astrei» şi asupra simbolului **de granit** al solidarităţii zidite pe temelia tradiţiei.

Zălaul însă şi «Astra» ne-au mai oferit un prilej de bucurie. Se pare că fraţii noştri uniţi cu Roma au înţeles, că glasul trecutului şi al viitorului e altul decât cel pe care îl credeau ei de câţiva ani încoace. Preoţii uniţi au slujit împreună cu I. P. S. Gurie încunjorat de preoţi ortodocşi. Convingerea eroului din 2 August 1601 dela Guruslău, e glasul istoriei noastre e dorinţa sufletului românesc unul şi nedespărţit, e o problemă a politicei noastre de azi, e o imperioasă cerinţă a conştiinţii, care a fost stâlcită de mâni streine acum vre o două sute de ani şi care azi se trezeşte... poate căindu-se de trecut

Zălaul în zilele de 12—14 Septemvrie a avut darul să readucă «Astra» în alvia luminoasă a trecutului şi să-i lărgească orizontul; prin ea, poate şi al multora dintre Românii cei curaţi cu inima.

*

O frumoasă serbare bisericească şi naţională în Săcuime. In comuna Căpeni din judeţul Treiscaune s'a desfăşurat în ziua de 8 August a. c. o serbare dintre cele mai fru-

moase. Prilejul acestei serbări l-a servit târnosirea bisericii ortodoxe române din amintita comună.

In Săcuime şi în special în judeţul Treiscaune sânt mii de suflete româneşti cari şi-au pierdut limba, datinile şi portul naţional. Nu şi-au pierdut însă conştiinţa naţională — şi asta mulţumită legii strămoşeşti, ortodoxiei la care au ţinut în toate împrejurările şi ţin cu o sfinţenie vrednică de toată admiraţia. In special în timpul răsboiului mondial, Ungurii au încercat cu tot felul de ameninţări să înduplece pe aceşti credincioşi ai Bisericii noastre la lepădarea de «legea românească». Aceştia au dat însă totdeauna mărturia celei mai neclintite credinţe.

După înfăptuirea unităţii noastre politice, grija cârmuirii noastre bisericeşti s'a îndreptat în deosebi către aceşti fii, de jumătate pierduţi, ai neamului nostru.

I. P. S. Mitropolit Nicolae i-a cercetat în anul 1922, i-a mângăiat şi i-a întărit în credinţă. Această vizită canonică a fost un adevărat drum de propoveduire.

Trecând prin comuna Căpeni, a aflat că mâna de oameni, credincioşi ai Bisericii noastre, ridicase cu mari jertfe, încă din anul 1876, o biserică. Ea rămăsese însă nesfinţită. Bunul părinte a promis că va veni în ajutorul credincioşilor strădalnici şi ajutoarele în bani, odăjdii şi alte obiecte sfinte nici n'au întârziat. Târnosirea sfântului locaş se putea face acum şi s'a făcut cu solemnitatea deosebită pe care o reclamau împrejurările deosebite din săcuime.

Acela, care a înţeles însemnătatea unui asemenea eveniment pentru fraţii noştri «din împrăştiere» a fost părintele protopop *Aurel Nistor*. Fiind însărcinat din partea I. P. S. Mitropolit Nicolae cu sfinţirea noului locaş de închinare, D-sa a pregătit lucrurile de aşa fel, încât actul religios al sfinţirii bisericii din Căpeni a luat proporţiile unei adevărate serbători naţionale.

A fost de faţă la solemnitate nu numai tot satul, ci şi o mare mulţime de credincioşi din ţară (Bucureşti, Iaşi, Târgovişte etc.) Serviciul religios a fost săvârşit de 9 preoţi, iar răspunsurile liturgice au fost date de corul de 40 persoane al Societăţii tinerimii «Sf. Gheorghe» din Braşov (Tocile).

Prin întinsele legături de prietinie ce le are părintele protopop Nistor, D-sa a isbutit să câştige daruri importante pentru noua biserică ortodoxă.

Pomenim între alţii pe d-nii Gh. Cioflec şi Tib. Eremie, prin cari «Creditul Tehnic» din Bucureşti a dăruit un frumos candelabru în valoare de 10,000 Lei; dl Nae Ionescu a dăruit un prapor (10,000 Lei) Societatea carboniferă din Căpeni a dăruit un clopot în valoare de 25,000 Lei.

N'a lipsit nici obolul celor mici dar mari la inimă: o dom-

nişoară din Bucureşti, orfană de răsboiu, a adus o candelă, pe care a aprins-o cu propria ei mână.

Dumnezeu încununează cu izbândă totdeauna râvna oamenilor de bine.

*

† Savantul Victor Babeş. Bacteriologul Babeş nu este un nume aparţinând neamului românesc. Ori unde pe pământ se face ştiinţă, oriunde geniul, inima, sufletul omului s'a concentrat în luptă cu vrăjmaşii mari şi mici ai umanităţii, acolo există alături de cei mai mari binefăcători ai ei şi marele savant român, Victor Babeş. Cele peste 400 de volume de ştiinţă, în care se cuprind observaţiile, străduinţele, rezultatele şi — de aici încolo şi perspectivele bacterologiei experimentaliste — dau o ideie despre ceia ce a fost acest mare român în domeniul ştiinţei. Coleg de muncă al atâtor savanţi mondiali, — e suficient să amintim pe Koch, Virchow, Pasteur, — doctorul Babeş ar fi putut rămânea, ca de pildă Mecinicov, în orice capitală a lumii, uitând în toiul necurmat al cugetării şi experienţelor sale că este român, că există o Românie, ieri mică, astăzi mare, faţă de care s'a simţit fiu bun, aducător de glorie şi de prestigiu. Dar a preferit să vină în mijlocul poporului său şi în această lumină, ilustrul nostru mort ne este şi mai scump.

Noi nu avem un Panteon în care să se odihnească rămăşiţele trupeşti ale oamenilor noştrii glorioşi. Dar avem o istorie în care nici cea mai haînă minte nu va descoperi o pagină de umilinţă şi ruşine. Ea este povestirea isprăvilor aproape de legendă a făuritorilor României. Printre aceşti făuritori, plasăm cu mândrie şi pe acest fiu al românismului. Căci dacă o ţară şi un popor trăesc prin atâtea feluri de forţe, nu poate fi neglijată forţa factorului intelectual. Reprezentant al inteligenţii româneşti în perspectiva eternităţii este şi doctorul Victor Babeş.

Ziarele publică amănunte despre prodigioasa lui putere de muncă, despre necurmata voinţă de a descoperi adevărurile ascunse ale ştiinţei, de a le lumina şi a le propaga. Va trebui scrisă o povestire pe înţelesul tuturor despre acest ilustru român, răspândind numele lui în cele 4 părţi ale Ţării Româneşti. Personalitatea lui din toate punctele de vedere e fermecătoare şi fiecare zi din vieţuirea lui pe pământ — dacă s'ar putea reconstitui — va fi un spectacol de învăţăminte profund obligatorii. Cunoaşterea acestei vieţi trebuie adâncită şi lărgită în mijlocul poporului român, ca să aibă de ce se mândri şi să aibă icoane reale în faţa căruia să se închine. Când cultul eroilor noştri va fi o simţire şi o necesitate de inimă la toţi românii, eroul neamului românesc în domeniul ştiinţei pure, Victor Babeş, va plana într'o nestinsă imagine, deasupra capetelor noastre şi ale generaţiilor viitoare. *(«Ţara noastră»).*

*

† **Vasile Bogrea.** La o vârstă, în care omul îşi poate îngădui încă planuri de luptă pentru viitor, profesorul iubit dela universitatea din Cluj, Vasile Bogrea, se stinge şi cu el trece la cele vecinice unul dintre cei mai iluştri savanţi ai ţării româneşti. Cunoscător adânc al culturii antice (în această privinţă doar d. V. Pârvan dacă-l mai egalează) ilustrul defunct a fost un îndrăgostit al ştiinţei şi al apostolatului culturii spirituale, în cel mai autentic înţeles al cuvântului.

Nu l-am auzit grăind decât o singură dată: la mormântul lui Gh. Lazăr, cu prilejul serbătoririi centenarului morţii marelui dascăl. Vorbia ca un iluminat, ca ceice vorbesc «cu putere de sus». Nu-l voi uita niciodată.

Studenţilor le-a fost părinte — nu «profesor». I-a luminat, i-a ajutat şi le-a dat pilda unei vieţi trăite'n necurmată jertfelnicie pentru binele neamului — pilda unei vieţi trăite după cuvântul lui Dumnezeu.

— Trimite-ne, Doamne, demni urmaşi de-ai lui Vasile Bogrea.

*

„Vampirul" în aureola Sftului Francisc de Assisi. *Temeritatea dela Radna.* Prilejul era rar. Şapte sute de ani dela moartea celui mai strălucit între sfinţii Romei. Drumurile de ţară au revărsat multe mii de pelerini şi aici la Radna. Mănăstirea de aici are o faimă prodigioasă. Episcopul catolic de Timişoara, *P S. S. Augustin Pacha*, păstorul fruntariilor române, urma o poruncă a datoriei când a venit şi el să prezideze o zi de atâta însemnătate.

Pentruca să se dea festivităţilor religioase un mare relief, a fost inaugurată în spatele mănăstirei (într'o perspectivă de grandoare şi poezie) statuia în piatră a sfântului Francisc. In asistenţa a numeroase mii de pelerini, pontificând inaugurarea însuşi episcopul Pacha, înconjurat de-o mare suită de canonici şi plebani, s'au rostit o serie de predici în ***ungureşte, nemţeşte şi bulgăreşte***, evocându-se astfel în atmosfera solemnităţii cultul unei caracterizate ***trinităţi.***

Au fost la înălţimea situaţiei bulgarul şi neamţul. Au vorbit frumos şi cu pietate emoţionantă. Oratorul ungur (ulterior s'a aflat, — ce ironie! — că e un pleban şvab), a găsit însă cu cale să stupefieze lumea cu proferări în felul acesta:

«Maghiarilor! Sfântul Francisc a dat exemplul lepădării ***voluntare*** de toate bunurile pământeşti, deşi ca vlăstar patrician putea să-şi elupte în viaţă un rost de ***guvernator.*** Poporul maghiar trăieşte astăzi o ***mizerie morală, involuntară*** însă. Ne trebuieşte forţa sufletească a Sfântului Francisc, ca dupăce războiul ne-a răpit pe cel mai scump Fiu (Csaba királyfi — Ardealul N. R.) să putem răbda cum *Vampirul* (Românul. N. R.)

ne tot suge vlaga. Fructul îndelungei noastre răbdări nu va întârzia într'o lume unde toţi nechemaţii cred să poată *guverna*».

Fireşte, poate n'am reprodus întocmai floricelele retorice ale bunului orator — străvezia ţesătură metaforică e însă identică.

Acesta este faptul.

I-am făcut un cadru îndeajuns de amplu, pentru a ne scuti de comentariile unei ligitime revolte.

Să se noteze numai, că:

1. Faptul s'a petrecut într'o zonă, care din pricina Budapestei, e sub strictă stare de asediu.

2. A fost de faţă întâiul factor răspunzător al catolicismului: Episcopul Pacha, care pe semne a uitat efusivele jurăminte de fidelitate făcute tronului românesc, precum a uitat şi de perfidele tribulaţii iredentiste ale înaintaşului său, episcopul Glattfelder, care a trebuit să părăsească România.

3. Ordinul călugăresc patronat de sftul Francisc este *internaţional*, conformat pretutindenea preceptelor de localitate din statele respective.

4. *Chestiunea concordatului cu Vaticanul e la ordinea zilei în România!*

5. Roma, biserica latinităţii n'are interesul să-i vadă pe «franciscani» în România latină făcând pe lăncerii visurilor imperialiste maghiare. Ordinul franciscan e, adecă, singurul, care exclude pe Români din rândurile sale.

6. Radna e un târguşor pe Mureşul pur românesc.

Aceste spuse, întrebăm: Cine a fost la serbările dela Radna *Vampirul?* Desigur, că nefericitul pleban. Şi dacă ar fi să mai fie minuni pe acest pământ, era locul, ca Sftul de piatră să-l fi lovit peste gură.

Doamne, doamne, multă ură sălăşluit-ai în sufletul păgân.

Iată ce se petrece la Radna un târguşor curat ortodox. La mănăstirea franciscanilor fraţii noştri uniţi au altar comun cu iezuiţii unguri cari precum vedeţi ne taxează de «Vampir».

Intrebăm: ce zic preoţii gr. cat. cari participau an de an îmbrăcaţi în ornate la pelerinajul dela Radna? Ce zice «Unirea» din Blaj, care contra bisericei noastre româneşti găseşte numai cuvinte de ocară? («Biserica şi Şcoala»).

*

A murit cel mai mare călău al lumii: Djerzinski, şeful organizaţiei teroriste «Ceka» din Moscova. La porunca lui au fost executaţi peste 1.200 000 de persoane. Cruzimea cu care-şi făcea meseria i-a împrumutat titlul de *papa cel negru al bolşevismului.*

Se crede că moartea marelui călău n'ar fi fost tocmai aşa de naturală dupăcum a înfăţişat-o presa «roşie». Bănuiala că el ar fi fost asasinat sau otrăvit nu e lipsită de verosimilitate.

Fireşte, i s'au făcut funerarii populare, cu suspendarea generală a lucrului, cu gardă de onoare etc. Numai Lenin a mai avut o îngropăciune ca alui Djerzinski. Sicriul mortului a fost purtat de Stalin, Rykov, Bukarin, Troţki, Kalinin, Zinoviev, Kamenev şi Rakovski.

Din numeroasele documente găsite la locuinţa lui Djerzinski se deduce, că şeful organizaţiei «Ceka» a primit sume considerabile dela marii industriaşi străini, pentru a le face concesiuni în Rusia. *Neculce.*

NOTE şi INFORMAŢII.

A apărut cartea III din lucrarea părintelui I. Trifa, redactorul «Luminii Satelor» — *Evangheliile Duminecilor de peste an şi tâlcuirea lor.* Ceice au avut ocazia să preţuiască celelalte două cărţi apărute mai de mult, nu vor uita să-şi procure nici această ultimă carte de mare folos pentru păstorii duhohniceşti ai satelor ca şi pentru credincioşii lor.

*

Se face — nu se face, se face — nu se face — iată schema care ar putea rezuma discuţiile cari au avut loc între guvernul nostru şi Vatican, pentru încheierea unui concordat. De luni de zile, de ani de zile aceeaş muzică monotonă, plictisitoare, exasperantă. Şi — ce e mai trist — această muzică plictisitoare costă foarte scump.

Noi am mai avut prilejul să ne spunem pe larg părerea în chestia concordatului. Dacă revenim, de astă dată în forma unei simple «note» asupra problemei, este că problema a ajuns din nou la suprafaţa preocupărilor politice ale guvernanţilor noştri.

După unele declaraţii ale dlui ministru prezident, general Averescu, «Concordatul poate fi socotit ca încheiat». Totuşi noi nu credem. Fiindcă — am mai spus-o — nu ne putem închipui un guvern care-ar fi în stare să pălmuiască în faţă însuşi principiul fundamental de guvernare: al Suveranităţii

naţionale (în înţeles bun) şi să dea o aşa de grea lovitură (ca a concordatului) Bisericii creatoare şi susţinătoare de neam.

Neamul nostru este de o toleranţă şi bunătate dusă până la jertfelnicie pentru alţii. O dovedeşte istoria. Nime nu ne poate dovedi că am persecutat vr'odată vr'o naţie sau vr'un cult. Noi am fost persecutaţi *totdeauna*, de când existăm, totuşi, suntem prea buni creştini decât să fim capabili de răsbunare.

Constituţia ţării dă cea mai deplină libertate cultelor minoritare. Această libertate se va preciza în noua lege a cultelor — care este în pregătire. In cadrele acestei legi se va desvolta şi preciza principiul libertăţii cultelor. Dar această lege o facem *noi* — nu papa.

Un concordat care ar leza prevederile constituţiei este imposibil. Iar unul care ar fi o copie a prevederilor din legea specială a cultelor, este de prisos. Acesta a fost şi este punctul nostru de vedere.

Ştim că sunt chiar ierarhi de ai Bisericii noastre cari se mângăie cu gândul că diplomaţii noştri sunt destul de înţelepţi şi patrioţi ca să nu jertfească în nici o împrejurare nimic din drepturile ţării. Ei se complac în vorbe ca acestea: «Nu sânt, principial, împotriva concordatului, aş fi însă împotriva unui concordat rău».

Faţă de această vorbă noi spunem alta: Vaticanul catolicismului habsburgic (sau de altă marcă) a câştigat totdeauna, şi va câştiga, pe urma concordatelor. Noi în special nu putem decât pierde.

Dar să presupunem — prin absurd — că n'am pierde: Nu noi — o ţară ortodoxă — suntem chemaţi să consacrăm papei un drept pe care i-l refuză până şi ţările catolice.

Ar fi timpul deci, să nu ne mai «pieptănăm» când «satul arde»...

*

Aşa de mult aşteptata traducere a Noului Testament, făcută de talentatul nostru literat Gala Galaction (părintele Gr. Pişculescu), s'a pus sub tipar şi va apărea în curând. Dată fiind îndoita competinţă, teologică şi literară, a iscusitului traducător aşteptăm cu vie nerăbdare Noul Testament în haina pe care i-o împrumută părintele Gr. Pişculescu.

*

Intr'o biserică din Liverpool (Anglia) s'a sfinţit de curând o orgă nouă care trece de cea mai mare orgă din lume. Ea a costat 700.000 Mărci germane (peste 30.000,000 de lei).

*

Bolşevicii îşi continuă opera drăcească de distrugere a bisericii ortodoxe din cuprinsul republicii roşii: Cea mai nouă ispravă a lor este transformarea celei mai mari biserici din Moscova, în local pentru o uzină electrică.

*

Două luni de zile (August—Septemvrie) I. P. S. Mitropolit Vasile al Ascalonului a fost oaspele părintelui nostru Mitropolit Nicolae. Inaltul ierarh a avut din partea P. F. Patriarh al Ierusalimului Damianos onorifica însărcinare de a întoarce vizita I. P. S. Mitropolit Nicolae, vizită făcută anul trecut cu prilejul primului pelerinaj român la Locurile Sfinte.

Faptul iese totuşi din cadrele unor simple vizite de rigoare, având importanţa unui fericit început de strângere a relaţiilor dintre singuraticele Biserici autocefale ortodoxe. Roadele acestor relaţii nu vor întârzia să se arete. Iată pentruce avem motiv să ne bucurăm.

*

— «Aseară s'a întrunit la ministerul instrucţiunii, comisiunea de reformă a învăţământului secundar, discutând chestiunea materiilor din religie şi gimnastică. S'a stabilit ca obiectul religiei să fie predat numai la primele cinci clase, iar gimnastica de trei ori pe săptămână în fiecare clasă şi nu numai o oră cum era până aci».

Aceasta este ştirea ce-o publică ziarele fără comentar. Noi îi închinăm câteva observaţii, că prea e nostimă, tragic de nostimă.

Se ştie că la noi fiecare guvern care se respectă ţine să reformeze ceva în toate domeniile legislaţiei noastre. Invăţământul nu e mai cu ciucuri decât altceva: în fiecare an e reformat şi el, pentru a merge totuşi — aşa cum merge. Reforma învăţământului secundar se discută — deci.

După cum se vede din ştirea de mai sus obiectul religiei e menţinut în grupa... dexterităţilor. Se discută alături de gimnastică. E şi firesc: «mens sana in corpore sano». Suntem tradiţionalişti, şi, mai ales ţinem la dictoanele strămoşilor noştri Romani.

Dar să fim serioşi: legea de până acuma prevedea câte două ore săptămânale, de fiecare clasă secundară. Biserica a luptat mult până a izbutit să convingă cârmuirea trecută de adevărul, că religia nu e mai puţin folositoare decât gimnastica. Şi într'adevăr pentru stat este cel puţin tot atât de important ca cetăţenii lui să aibă un suflet tare, ca şi un trup sănătos.

Dar dl ministru Petrovici vrea să reformeze învăţământul şi în această privinţă. «Obiectul religiei se va preda deci de-aci nainte numai în primele cinci clase» (probabil, şi în acestea, numai câte o oră săptămânală). Până la complecta eliminare a acestui «obiect» nu mai este decât un pas.

După cum vedeţi, mergem vertiginos spre occidentalizare...

In schimb gimnastica va avea de-aci înainte câte trei ore de fiecare clasă. Că scopul şcoalei secundare este să facă oameni tari la picioare şi slabi la «minte» (vechea «minte» românească) şi la inimă.

Domnul ministru Petrovici înfiinţează o nouă facultate de teologie şi în acelaş timp îşi bate joc de învăţământul religios în şcoalele secundare.

E o contradicţie prea puţin... filosofică.

*

Dacă în legătură cu reforma învăţământului secundar am avut prilejul trist de a tăia la răboj dispreţul caracteristic cu care ministerul instrucţiei ţine să trateze «obiectul» religiei în şcoala secundară, ne bucurăm că alte fapte, la rândul lor, ne dau prilej de constatări îmbucurătoare, cari dovedesc că lumea cu judecată dreaptă nu încetează să dea cuvenita importanţă problemelor educaţiei religioase a neamului nostru.

Ne gândim de astădată la deosebit de fericita inovaţie redacţională a popularului ziar «Universul» din capitală. De câtva timp acest ziar în fiecare număr de Duminecă îmbie cititorului lumini şi îndemnuri de cea mai superioară calitate. «Pagina Culturală» redactată de misionarii fundaţiei «Principele Carol» poartă un timbru vădit religios. Duhul Evangheliei străbate prin tot ce se scrie în coloanele acestei pagini. Misionarismul pe care-l împlineşte «Universul» în atât de largile cercuri ale neamului românesc face cinste direcţiei ziarului ca şi harnicilor şi înţelepţilor propovăduitori, prin scris, ai bunelor îndemnuri·

Amintim între aceşti propovăduitori pe d-nii Nichifor Crainic, G. Mugur, Em. Bucuţa, Gr. Oprişan ş. a.

*

Rugăminte. P. C. Protoierei şi preoţi cari au primit spre desfacere broşura «La cine ne vom duce?» (12 meditaţii pastorale) sunt rugaţi să binevoiască a trimite costul pe adresa «Rev. Teologice». In caz că broşurile nu s'au putut distribui, rugăm cu inzistenţă înapoierea lor la aceiaş adresă.

BIBLIOGRAFIE.

Universitatea din Cluj: Anuarul Institutului de Istorie Naţională, publicat de *Alex. Lapedatu* şi *Ioan Lupaş* prof. univ. III 1924—25; Cluj, Inst. de arte grafice «Ardealul» 1926. Pag. 1045.

Arhim. Titu Simedrea: Patriarhia Românească. Acte şi documente. Ediţie complectă. Bucureşti. Tip. Cărţilor bisericeşti 1926. Pag. 226.

R. Cândea, I. Nistor şi M. Hacman: Universitatea din Cernăuţi. Loviturile politicianiste ale d-lui P. P. Negulescu. Cernăuţi 1926. Institutul «Glasul Bucovinei». Pag. 60. Lei 20.

Şcoala militară Infanterie Nr. 2 Sibiu: Dare de seamă asupra anului şcolar 1925—1926. Sibiiu 1926. Tip. Şcoalei milit. Inf. Nr. 2. Pag. 96.

Aurel Cosma junior: *Acordurile dela Locarno.* Timişoara 1926. Edit. ziarului «Nădejdea». Pag. 40, Lei 20.

Cerem cititorilor noştri cuvenitele scuze pentru întârzierea cu care apare acest număr al „Revistei Teologice». Intârzierea se datoreşte faptului, că redactorul revistei, dl prof. N. Colan, a fost peste vară în străinătate, de unde nu s'a întors decât la sfârşitul lunei Septemvrie.

Administraţia

„Revistei Teologice"

Asociația clerului „Andrei Şaguna".

Nr. 16—1926.

Convocare

In conformitate cu §-ul 10 din Statutele Asociaţiei «Andrei Şaguna» a clerului Mitropoliei ortodoxe române din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramureş — având arhiereasca binecuvântare — convocăm al VII-lea congres ordinar al preoţimii ortodoxe din Mitropolia Ardealului pe zilele de *10 şi 11 Noemvrie a. c. la Timişoara,* cu următorul

PROGRAM:

Ziua I.

A. m.: 1. La ora 9·30 slujba sf. Liturgii în biserica ortodoxă din Fabrică cu predică şi chemarea Duhului sfânt.

2. La ora 11 deschiderea Congresului prin prezidentul Asociaţiei, Prot. Dr. Gh. Ciuhandu. (Sala prefecturii jud.)

P. m.: La ora 4 conferinţă P. C. Prot. Dr. Şt. Cioroianu despre *«Rostul Societăţii Sf. Gheorghe»* a tinerimii ort. rom. Conferinţa va fi încadrată în coruri religioase şi naţionale.

La ora 6 conferinţa Părintelui prof. Dr. Gr. Cristescu dela Acad. teol. din Sibiiu, despre *«Indrumarea tinerimii noastre»*.

Ziua II.

A. m. 1. La ora 9: Discuţie asupra problemei: organizarea tinerimii.

2. Raportul Comitetului Central.

3. Raportul Cassierului.

4. Completarea Comit. Central.

5. Propuneri (vor fi anunţate Biroului Central cu cel puţin 3 zile înainte de Congres).

Delegaţii despărţămintelor, aleşi în sensul §-ului 6 pct 1. din Regulament, precum şi toţi ceice doresc să participe la congres, se vor anunţa la biroul central al Asociaţiei (Sibiiu).

Membrii Comitetului Central sânt convocaţi la şedinţă pe ziua de 9 Noemvrie a. c. ora 4 p. m. (sala prefecturii). In aceeaş zi la ora 6 p. m. va avea loc consfătuirea membrilor prezenţi ai Asociaţiei.

Sibiu, din şedinţa Comitetului Central, ţinută la 12 Octomvrie 1926.

Dr. Gh. Ciuhandu,
prezident.

N. Colan,
secretar.

Pentru corurile bisericeşti recomandăm următoarele compoziţii muzicale publicate de *Timotei Popovici* profesor de muzică la şcoala normală Andreiu Şaguna şi dir. al corului bisericii mitropoliei din Sibiiu:

1. *Cântările liturgiei* pentru 3 voci egale, ediţia III. Preţul unui ex. legat frumos 20 lei.

2. *Cântările liturgiei* pentru voci mixte, 11 coale tipar cuprinde întreg serviciul liturgiei, mai multe heruvice, concerte bis. (pricesne), irmoasele şi troparele celor 4 praznice mari, cântările când serveşte arhiereul, fericirile etc. Preţul unui ex. legat frumos 60 lei.

La comandare se va adăugà şi spesele de transport şi recomandare de 3—5 lei.